

Passend Professioneel

Een onderzoek naar Passend Onderwijs en de Professionaliteitopvatting

Gerla M. Schuurhuis-Schra

Studentnummer: 1029250

Groep: BD CD2009

Module: 9SO.PRAKT

Docente: Ellen van Wetter

Datum: 17 juni 2011

Email: s1029250@student.windesheim.nl

**‘De dingen die we moeten leren voordat we ze kunnen doen,
leren we door ze te doen’
Aristoteles**

VOORWOORD

Voor u ligt de masterthesis over Passend Onderwijs, die is geschreven ter afsluiting van de Master SEN studie 'Dynamisch Coachen op Verschillen' aan de Hogeschool Windesheim te Zwolle. Het onderzoek is uitgevoerd in opdracht van Samenwerkingsverband 'de Oosthoek', gevestigd te Beerzerveld. De onderzoeksvraag is gericht op de professionaliteitopvatting in combinatie met Passend Onderwijs van leerkrachten. Het onderzoek is uitgevoerd op de Guido de Bres, één van de dertien scholen waaruit het Samenwerkingsverband 'de Oosthoek' bestaat.

Een aantal personen wil ik bedanken voor hun begeleiding en ondersteuning bij de uitvoering van het onderzoek en het schrijven van deze masterthesis.

Allereerst wil ik mijn werkgever Bernard bedanken. Hij heeft me geholpen om mijn persoonlijke en mijn professionele leven op het goede spoor te krijgen. Hij heeft mijn passie voor Inclusief Onderwijs ingezien en me ondersteund bij het formuleren van de uiteindelijke onderzoeksvraag.

Vervolgens wil ik mijn critical friend Elke bedanken voor alles wat ze voor me heeft betekend en gedaan. We zijn begonnen als elkaars critical friend, maar we beschouwen elkaar thans als vrienden.

Ik wil onze begeleidster Ellen bedanken voor alle feedback en support die me hebben geholpen bij het formuleren, opzetten en uitvoeren van het onderzoek. Onze studietoestelcoach Diana heeft in mijn leerproces ook een belangrijke rol gespeeld. Ze heeft me begeleid in mijn leerproces en me aangemoedigd tot het maken van keuzes, tot het zetten van stappen.

Ik wil mijn collega's bedanken voor hun inzet tijdens mijn studie, hun welwillendheid om mee te werken aan de opdrachten die ik moest vervaardigen.

Boven alles wil ik mijn man Ferdinand bedanken. Hij is mijn persoonlijke coach en heeft een groots vertrouwen in mijn kunde. Er zijn veel zware momenten geweest. Dan denk ik aan deadlines die gehaald moesten worden, aan de momenten waarop ik aan mezelf twijfelde, maar ook aan de momenten waarop het leven schudde op zijn grondvesten. Ik heb mogen ontdekken dat hij mijn belangrijkste coach is die volledig achter me staat. Tot slot wil ik mijn gezin, familie en vrienden bedanken voor het vertrouwen dat ze in mij en in de goede afronding van deze thesis hebben gehad. Dankzij al deze mensen is de thesis geworden tot wat het nu is.

Ik kan zeggen dat ik veel van deze thesis heb geleerd en ik wil graag afsluiten met het volgende citaat van Winston Churchill waar ik tijdens het maken van deze thesis vaak aan heb gedacht:

*The pessimist sees the difficulty in every opportunity
The optimist sees the opportunity in every difficulty.*

Ik hoop dat deze thesis van waarde zal zijn voor het Samenwerkingsverband 'de Oosthoek'.

Gerla Schuurhuis-Schra
Ommen, juni 2011

INHOUDSOPGAVE:

1.	Inleiding	blz. 6
1.1:	Aanleiding tot het onderzoek	blz. 6
1.2:	Beschrijving verlegenheidsituatie	blz. 6
1.3:	Doelstelling	blz. 7
1.4:	Centrale vraagstelling, onderzoeksvragen en deelvragen	blz. 7
1.5:	Opbouw van de thesis	blz. 7
2.	Theoretisch kader	blz. 8
2.1:	De verschillende schoolprofielen	blz. 8
2.2:	Inclusief onderwijs	blz. 8
2.3:	De geschiedenis van het onderwijs in Nederland	blz. 9
2.4:	De positie van de leerkracht aangaande Passend Onderwijs	blz. 10
2.5:	De positie van de beleidsmakers aangaande Passend Onderwijs	blz. 11
2.6:	Professionaliteitopvatting	blz. 13
2.7:	De positie van het praktijkonderzoek	blz. 14
3.	Opzet van het onderzoek	blz. 15
3.1:	Positionering van het onderzoek afgezet tegen hedendaagse ontwikkelingen	blz. 15
3.2:	Soort onderzoek	blz. 15
3.3:	Beschrijving van de geplande stappen en de instrumenten	blz. 16
3.4:	Beschrijving van de onderzoeksvragen	blz. 16
3.5:	Verantwoording van de keuze voor de verschillende instrumenten	blz. 17
4.	Resultaten van het onderzoek	blz. 18
4.1:	Stappen in het onderzoek	blz. 18
4.2:	Bespreking van de resultaten van het onderzoek	blz. 18
4.2.1:	Analyse van de beleidsvergadering	blz. 18
4.2.2:	Analyse van de vragenlijsten	blz. 19
4.2.3:	Analyse van de gesprekken	blz. 27
4.2.4:	Documentenanalyse	blz. 28
4.2.5:	Triangulatie	blz. 28

5.	Conclusie	blz. 29
5.1:	Conclusie met betrekking tot Passend Onderwijs	blz. 29
5.2:	Conclusie met betrekking tot de professionaliteitopvatting	blz. 30
5.3:	Conclusie met betrekking tot het zorgbeleid	blz. 30
5.4:	Conclusie met betrekking tot de discrepantie tussen uitstroomprofiel en schoolprofiel	blz. 31
5.5:	Interpretatie en discussie	blz. 31
5.6:	Aanbevelingen	blz. 32
5.7:	Vervolgonderzoek	blz. 33
6.	Literatuurlijst	blz. 34

	Bijlagen	blz. 37
1	Factsheet met gevolgen kabinetsvoorstellen	blz. 37
2	Geplande stappen en bijbehorende instrumenten	blz. 38
3	Planformulieren A en B	blz. 39
4	Analyse beleidsvergadering	blz. 47
5	Kaartjes pedagogische kwaliteit	blz. 49
6	Vragenlijst medewerkers Guido de Bres	blz. 50
7	Vorbereiding gesprekken	blz. 61

SAMENVATTING

De masterthesis die voor u ligt, is geschreven naar aanleiding van een praktijkgericht onderzoek. Het betreft een onderzoek naar Passend Onderwijs en de professionaliteitopvatting van leerkrachten. In het onderzoek wordt nagegaan in hoeverre leerkrachten van een bepaalde school zicht hebben op hun professionaliteitopvatting en op die van elkaar als collega's.

Ook wordt gekeken naar een eventuele samenhang tussen de professionaliteitopvatting en Passend Onderwijs, er wordt een analyse gemaakt van de invloed die de professionaliteitopvatting heeft op de visie van de leerkrachten specifiek op hun schoolprofiel en in het algemeen op Passend Onderwijs.

Uitgegaan wordt van de vier schoolprofielen die Sardes (2010) heeft ontwikkeld, te weten: de netwerkschool, de smalle zorgschool, de brede zorgschool en de inclusieve school. In hoofdstuk 2 wordt hier een beschrijving van gegeven.

Er worden onderzoeksresultaten gepresenteerd, conclusies getrokken en aanbevelingen gedaan. Ook worden suggesties gegeven voor een vervolgonderzoek.

HOOFDSTUK 1: INLEIDING

1.1: Aanleiding tot het onderzoek

Tijdens een gesprek met de algemeen directeur van het Samenwerkingsverband (hierna afgekort tot SWV) wordt geconstateerd dat er op de Guido de Bres sprake is van een bijzondere situatie. Deze situatie vormt de aanleiding voor het praktijkonderzoek. De Guido de Bres is een reguliere basisschool die bestaat uit elf groepen van gemiddeld vijftientig leerlingen: groep 0/1, groep 1/2, groep 2, groep 3, groep 3/4, groep 4, groep 5, groep 6, groep 6/7, groep 7/8 en groep 8. De groepen 6/7 en 8 hebben een fulltime leerkracht, de overige groepen hebben duoleerkrachten. Op de Guido de Bres zijn verder werkzaam: twee onderwijs-assistenten, een rugzakbegeleidster, een Intern Begeleidster, een ICT-er, een conciërge, een administratief medewerkster, een aantal vrijwilligsters, een schoolleider en een interim-directrice.

Een jaar geleden heeft een onderzoeksbureau vastgesteld dat de Guido de Bres een smalle zorgschool is. Dit vormt het uitgangspunt van de bijzondere situatie die op de Guido de Bres speelt.

1.2: Beschrijving verlegenheidsituatie

Binnen het SWV bestaat een verlegenheidsituatie ten aanzien van Passend Onderwijs. De verlegenheidsituatie bestaat op meerdere scholen. Dit praktijkonderzoek richt zich op één school, namelijk de Guido de Bres. De verlegenheidvraag betreft de professionaliteitsopvatting van de leerkrachten. Professionaliteitsopvattingen beïnvloeden de manier waarop de leerkrachten tegen hun werk aankijken (intern werkconcept), maar ook de manier waarop de maatschappij (en dus de beleidsmakers) naar het beroep van leerkrachten kijkt. De professionaliteitsopvatting van een leerkracht bestaat uit zijn beelden, opvattingen en interpretaties, op basis van zijn eigen waardensysteem en betekenisgevingen. Eén van de kernproblemen waar de Guido de Bres voor staat, is het herformuleren van de professionaliteitsopvatting van de leerkracht. Pas als die geformuleerd is en breed gedragen wordt, kan daadwerkelijk richting en invulling aan Passend Onderwijs gegeven worden. Dit onderzoek richt zich op de professionaliteitsopvatting van leerkrachten en zijdelings op de ondersteuning die leerkrachten nodig hebben om Passend Onderwijs te kunnen implementeren.

Op de Guido de Bres bestaat een opvallende discrepantie tussen het uitstroomprofiel (het percentage verwijzingen naar het speciaal onderwijs) en het schoolprofiel. Het uitstroomprofiel is 0.38 %, ver beneden het landelijk gemiddelde van 3 %. Maar in het schoolprofiel komt naar voren dat de school zichzelf inschaalt als een smalle zorgschool. Dit is niet in overeenstemming met elkaar. Hier wordt in het onderzoek aandacht aan gegeven. Hoe kan dit? Is er sprake van onzorgvuldig handelen en hadden veel meer leerlingen doorverwezen moeten worden? Of doet de school het goed zonder dat de leerkrachten dit scherp hebben? Dit maakt de vraag naar de professionaliteitsopvatting van leerkrachten tot een boeiende vraag. Zijn de leerkrachten onbewust bekwaam? Of handelen de leerkrachten onverantwoord en zijn ze onbewust onbekwaam?

Om goed onderwijs te kunnen bieden zijn er goede leerkrachten nodig. Volgens het Ministerie van OCV (2005) is een leerkracht goed als hij de beschikking heeft over een aantal competenties. In de 'Wet op de Beroepen In het Onderwijs' beschrijft dit Ministerie de competenties waaraan leerkrachten moeten voldoen:

1. Interpersoonlijk competent;
2. Pedagogisch competent;
3. Vakinhoudelijk en didactisch competent;
4. Organisatorisch competent;
5. Competent in het samenwerken met collega's;
6. Competent in het samenwerken met de omgeving;
7. Competent in reflectie en ontwikkeling.

Door deze competenties worden leerkrachten gestimuleerd om aan een bepaalde kwaliteit te blijven voldoen. Het gaat niet alleen maar om bekwaam zijn, maar ook om bekwaam blijven.

1.3: Doelstelling

De reden waarom dit onderzoek plaatsvindt, is dat op de Guido de Bres een professionaliteitopvatting ontbreekt ten aanzien van Passend Onderwijs. Dit is te zien aan de opvallende discrepantie tussen het uitstroomprofiel en het schoolprofiel, zoals in de verleggenheidsituatie beschreven staat. Bergkamp en Vonck (2005) hebben ontdekt dat in veel gevallen de professionaliteitopvatting onjuist is, wat een oorzaak zou kunnen zijn voor de discrepantie. Het praktijkonderzoek wil zich richten op de professionaliteitopvatting van leerkrachten. Het wil de vaak impliciete professionaliteitopvattingen meer expliciet maken. Het wil onderzoeken of een meer expliciete professionaliteitopvatting invloed heeft op de visie van de leerkrachten specifiek op hun schoolprofiel (smalle zorgschool) en in het algemeen op Passend Onderwijs.

1.4: Centrale vraagstelling, onderzoeksvragen en deelvragen

Centrale vraagstelling: Welke professionaliteitopvatting en welke visie van docenten en beleidsmakers kan er voor de Guido de Bres worden geformuleerd ten aanzien van Passend Onderwijs en wat zijn de kenmerkende overeenkomsten en verschillen?

Onderzoeksvraag 1: Wat is Passend Onderwijs en wat wil de Guido de Bres bieden aan Passend Onderwijs? Wat is de professionaliteitopvatting van de leerkrachten van de Guido de Bres?

Deelvragen: 1.1: Wat is Passend Onderwijs? Wanneer is er sprake van Passend Onderwijs?
1.2: Wat wil de Guido de Bres op het zorgvlak bieden aan Passend Onderwijs? Welke grenzen zijn er? Willen we leerlingen uitsluiten van ons onderwijs? Waar willen we eindigen, als we eenmaal beginnen met uitsluiten?
1.3: Wat is de professionaliteitopvatting van de leerkrachten van de Guido de Bres?

Onderzoeksvraag 2: Wat is de visie van de beleidsmakers ten aanzien van Passend Onderwijs? Wat is de professionaliteitopvatting van de beleidsmakers?

Deelvragen: 2.1: Wat is de visie van de beleidsmakers op Passend Onderwijs?
2.2: Wat is de professionaliteitopvatting van de beleidsmakers?

Onderzoeksvraag 3: Wat levert een vergelijking van de professionaliteitopvatting van de Guido de Bres met die van de beleidsmakers ten aanzien van Passend Onderwijs op? Wat zijn overeenkomsten? Wat zijn verschillen?

Deelvragen: 3.1: Wat zijn overeenkomsten in de beide professionaliteitopvattingen? Wat zijn verschillen? Wat levert deze vergelijking op?
3.2: Hoe kunnen beide professionaliteitopvattingen verenigd worden in een gedeelde professionaliteitopvatting van de leerkrachten op de Guido de Bres ten aanzien van Passend Onderwijs?

1.5: Opbouw van de thesis

In deze thesis zal eerst in hoofdstuk 2 een theoretisch kader gepresenteerd worden dat gericht is op de verschillende schoolprofielen, Inclusief Onderwijs, Passend Onderwijs, de geschiedenis van het onderwijs, de positie van leerkrachten en beleidsmakers ten aanzien van Passend Onderwijs en de professionaliteitopvatting van leerkrachten. In hoofdstuk 3 wordt de opzet van het onderzoek beschreven. De resultaten van het onderzoek worden in hoofdstuk 4 opgenomen. De thesis eindigt in hoofdstuk 5 waarin de conclusies, de discussie en de aanbevelingen staan verwoord.

HOOFDSTUK 2: THEORETISCH KADER

Dit praktijkonderzoek wil leerkrachten uitdagen en motiveren zich te bezinnen over waar zij staan in de ontwikkelingen in het onderwijs met betrekking tot inclusie. Dijkstra, Van Brakel, Van Wetter en Logtenberg (2008) stellen dat succes van Passend Onderwijs vooral afhankelijk is van een positieve houding van de leerkrachten, zij zijn de sleutelfiguren voor de implementatie ervan. Essentieel is hun *houding* ten aanzien van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, hun *standpunt* aangaande verschillen in de klas en hun *bereidheid* effectief van deze verschillen uit te gaan.

In het theoretisch kader wordt beschreven wat er (inter)nationaal aan resultaten gevonden is in onderzoeken ten aanzien van Passend Onderwijs. Het gaat dan om feiten rond Passend Onderwijs en de visie / plannen van de overheid met betrekking tot Passend Onderwijs. Dit onderzoek zal zich voornamelijk richten op de positie van de leerkracht. Hierbij valt te denken aan kennis, vaardigheden, beroepshouding en een definiëring van de professionaliteit van de leerkracht.

2.1: De verschillende schoolprofielen

Omdat scholen binnen Passend Onderwijs een passend onderwijsarrangement moeten gaan bieden, worden ze aangezet om te kiezen voor een schoolprofiel. Deze schoolprofielen zijn ontwikkeld door Sardes (2010). Uitgegaan wordt van vier schoolprofielen, te weten: de netwerkschool, de smalle zorgschool, de brede zorgschool en de inclusieve school. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de genoemde schoolprofielen:

- De netwerkschool gaat ervan uit dat alle leerlingen binnen de methode blijven. De leerkrachten zijn niet ingesteld op het onderwijzen van zorgleerlingen. Deze school biedt alleen een basisoniveau van speciale onderwijszorg. Het resultaat hiervan is dat de school voor maximaal een kwart van alle zorgleerlingen adequate onderwijszorg in huis heeft.
- De smalle zorgschool wil er zijn voor alle leerlingen in het dorp of de wijk. Daartoe worden de nodige aanpassingen in de pedagogiek en de didactiek toegepast. Als de onderwijsbehoeften van zorgleerlingen complexer worden, zijn ze beter af op een speciale school, waar meer specialistische hulp kan worden gegeven. Deze scholen kunnen ongeveer een kwart tot de helft van alle zorgleerlingen passende onderwijszorg bieden.
- De brede zorgschool kan veel zorgleerlingen met uiteenlopende onderwijsbehoeften aan. Er worden voortdurend teaminspanningen geleverd om de speciale onderwijszorg up-to-date te houden. Er is substantiële formatie om groepsleerkrachten met zorgleerlingen bij te staan. Een deel van de leerkrachten is getraind in het omgaan met leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. De school is in staat om de helft tot driekwart van alle zorgleerlingen passende speciale onderwijszorg te bieden.
- De inclusieve school is er voor alle leerlingen. De leerkrachten zien het als opdracht om alle leerlingen het beste onderwijs en de beste zorg te bieden. De speciale onderwijszorg is een integraal onderdeel van de schoolorganisatie en is onderdeel van de pedagogisch-didactische benadering van de teamleden. De school kan driekwart tot alle zorgleerlingen passende speciale onderwijszorg bieden.

2.2: Inclusief onderwijs

Er zijn verschillende termen die gebruikt worden in het kader van Passend Onderwijs. Afhankelijk van het paradigma van waaruit men kijkt, kent inclusie diverse invullingen. Hieronder volgen de termen die gebruikt worden in de vormgeving van inclusie, gekoppeld aan de onderliggende paradigma's:

- *Inclusief Onderwijs*: Inclusief Onderwijs wil leerlingen samen met ouders, volwassenen en medeleerlingen in de directe leefomgeving onderwijs aanbieden, dat tegemoet komt aan de diversiteit van behoeften van leerlingen, met of zonder beperkingen. Dit betekent dat er een

leeromgeving gecreëerd wordt binnen één schoolgebouw, die optimale, excellente leerervaringen aanbiedt, die zowel de cognitieve, de creatieve als de sociale ontwikkeling van leerlingen bewust bevordert. "Inclusion is a movement seeking to create schools that meet the needs of all students by establishing learning communities for students with en without disabilities, educated together in ageappropriate general education classrooms in neighborhood school" (Kavale, 2000, p. 279). Inclusie gaat uit van het sociaal of burgerschapsparadigma. Van Gennep (2000) beschrijft dit paradigma. Hij zegt dat gelijkwaardig burgerschap impliceert dat de behoeften van alle mensen even belangrijk zijn. De behoeften moeten uitgangspunt zijn voor de inrichting van de samenleving. Een handicap is een sociale uitdaging. Alle middelen van de samenleving moeten zodanig worden gebruikt dat iedereen gelijke kansen heeft op participatie. De mens met een handicap kan zelf vorm en inhoud geven aan zijn bestaan, als gelijkwaardig en volwaardig burger. Ondersteuning is niet alleen gericht op het individu maar ook op de rol die de omgeving kan spelen.

- *Integratie in het onderwijs:* De leerling moet zich aanpassen aan het onderwijsprogramma van de school. Wanneer blijkt dat er niet in voldoende mate aandacht kan worden besteed aan de specifieke onderwijsbehoefte van de leerling, volgt uiteindelijk een doorverwijzing naar een andere, in de meeste gevallen, speciale school. Integratie vertrekt vanuit het medische- of defectparadigma. Het accent ligt hierbij op de tekortkomingen van leerlingen.
- *Passend Onderwijs:* "Een organisatorische en onderwijskundige setting waarbij gezamenlijke schoolbesturen hun onderwijsbeleid zo hebben ingericht dat er voor alle leerlingen in de lokale/regionale situatie een passend onderwijsarrangement is" (Keesenberg, 2008, p.16). Passend Onderwijs is een term die het Ministerie van Onderwijs hanteert als ze het heeft over de integratie van leerlingen in het regulier onderwijs. Bij Passend Onderwijs is het speciaal onderwijs de motor achter de integratie. Passend Onderwijs lijkt te vertrekken vanuit het medische- of defectparadigma. Schuman (2007) vindt dat Passend Onderwijs alleen mogelijk is, wanneer dit paradigma wordt losgelaten. Het accent moet niet liggen op tekorten van leerlingen, maar op hun onderwijsbehoeften. Volgens de Directie Jeugd, Onderwijs en Zorg (2009) betekent Passend Onderwijs dat elk kind naar de vorm van onderwijs gaat die het beste bij zijn of haar onderwijsbehoeften past. Actis (2009) geeft aan dat Passend Onderwijs betekent dat er voor elk kind een plek in het onderwijs is, waar kwalitatief goed onderwijs wordt geboden op een dergelijke wijze die past bij de mogelijkheden van het kind. Passend Onderwijs betekent dat elk kind onderwijs krijgt dat het beste bij zijn of haar talenten en beperkingen past. Er wordt gekeken naar wat een kind kan en niet naar wat een kind niet kan.

Zo zijn er verschillende opvattingen en benamingen te noemen, in dit praktijkonderzoek zal er geschreven worden over Passend Onderwijs.

2.3: De geschiedenis van het onderwijs in Nederland

Het onderwijs in Nederland verloopt via twee systemen, te weten het regulier en het speciaal onderwijs. Dit duale systeem kent een lange traditie. Grooff (2004) beschrijft de geschiedenis van dit systeem. Zij zegt dat vanaf de jaren '20 van de vorige eeuw werd aangenomen dat aparte scholen te verkiezen waren boven geïntegreerde scholen. Veel geld werd uitgegeven om een complex systeem voor speciaal onderwijs te financieren dat tot ver in de jaren '70 van de vorige eeuw gehandhaafd bleef. Vanaf de jaren '90 zijn er veel maatregelen genomen om leerlingen met speciale onderwijsbehoeften onderwijs te bieden in een reguliere setting. Zo werd in 1990 de maatregel Weer Samen naar School (WSNS) ingevoerd. Een andere maatregel was de invoering van de Leerling-Gebonden Financiering (LGF), wat in augustus 2003 werd ingevoerd. Deze initiatieven hebben geleid tot een hogere deelname van leerlingen met speciale onderwijsbehoeften in het reguliere onderwijs. De maatregelen WSNS en LGF focussen op de integratie van leerlingen met speciale

onderwijsbehoeften in het reguliere onderwijs. Van inclusie wordt in beide maatregelen niet gesproken. Schuman (2007) blikt terug op de door de overheid genomen maatregelen, hij kijkt naar WSNS, de invoering van de basisvorming en de maatregel LGF. Hij concludeert dat de resultaten beperkt lijken te zijn, zowel in het basisonderwijs als in het voortgezet onderwijs. Om inclusie mogelijk te maken, concludeert hij dat dit alleen mogelijk lijkt, als onderwijsprofessionals het medische paradigma loslaten en gaan denken en handelen vanuit het burgerschapsparadigma. Wet- en regelgeving zouden gericht moeten zijn op het duurzaam tegengaan van discriminatie, marginalisatie en segregatie. Inclusie zou in de wet- en regelgeving bevorderd moeten worden. De positie van de leerkrachten, de professionals, neemt een belangrijke plaats in. Zij zullen inclusie in de praktijk moeten vormgeven. Schuman (2007) geeft aan dat de overheid vooral de professionals zal moeten ondersteunen. De overheid zou zich minder moeten richten op verandering van systemen en procedures en zich meer moeten richten op versterking en ondersteuning van het primaire proces. Hij stelt dat de overheid met Passend Onderwijs lijkt te blijven vasthouden aan het concept van integratie. Zij vermijdt hierdoor het onderwijs duidelijkheid te geven over de gewenste richting van toekomstige lange termijn ontwikkelingen en zij ontnemt ouders de steun in de rug voor hun kind een plaats in het reguliere onderwijs te bepleiten op basis van een vanzelfsprekend recht. Wil Passend Onderwijs meer zijn dan een pas op de plaats, dan zal de Nederlandse overheid moeten kiezen voor een meer inclusieve vormgeving van het publieke domein. Samen leven en samen werken heeft als fundament een inclusief schoolsysteem nodig waarin kinderen en jongeren, ongeacht hun verschillen, elkaar kunnen ontmoeten en van en met elkaar kunnen leren. Ook Franke (2008) vindt dat de beleidsmaatregel van Passend Onderwijs niet tornt aan het duale systeem. De maatregel schrijft voor dat het regulier en speciaal onderwijs samenwerkingsverbanden zo moeten inrichten dat de expertise gebundeld wordt. De besturen worden verantwoordelijk gesteld voor een dekkend regionaal arrangement van onderwijszorgactiviteiten. Het duale systeem werkt segregatie in de hand en is daarmee een obstakel voor de vormgeving van Passend Onderwijs.

2.4: De positie van de leerkracht aangaande Passend Onderwijs

Vanuit verschillende invalshoeken wordt belang gehecht aan de professionele ontwikkeling van leraren en van professionalisering van het beroep als geheel. Meijer (2009) zegt dat de leerkracht centraal staat. Passend Onderwijs veronderstelt volgens hem dat leerkrachten het normaal vinden dat leerlingen verschillen. Erkennen en honoreren van die verschillen is volgens hem echter geen eenvoudige opgave. Leerkrachten moeten in staat zijn om vakkennis flexibel in te zetten, om heterogene groepen te kunnen managen en om kinderen te kunnen coachen in hun individuele leerproces. Passend Onderwijs veronderstelt ook dat leerkrachten adequaat reageren op kinderen die extra aandacht en zorg nodig hebben. Kenmerkend voor een professional is dat die voortdurend zijn eigen grenzen verkent en telkens opnieuw vaststelt. Dat doet hij niet in zijn eentje. In een optimale zorgstructuur, zoals Passend Onderwijs nodig heeft, is samenwerking cruciaal. Tenslotte vereist Passend Onderwijs een onderwijskundige invulling van het begrip zorg. Een eerste vereiste is dat leerkrachten worden bevrijd van de aangeleerde verwijzingsreflex. Vanuit een onderwijskundige invulling van zorg, maken zorgleerlingen de grenzen van het onderwijssysteem zichtbaar. Elke individuele leerling die extra aandacht nodig heeft, vormt een uitdaging voor leerkrachten om hun grenzen te verleggen. Alleen door ervaring op te doen, zal op de langere duur uitwijzen wat in de onderwijspraktijk realistisch is en haalbaar. Meijer (2009) zegt ook dat als leerkrachten zich zorgen maken over leerlingen, dat in veel gevallen betekent dat ze behoefte hebben aan ondersteuning. De ene leerkracht heeft daar sneller behoefte aan dan de ander. Die verschillen hangen niet alleen samen met de aard en de ernst van de problematiek, maar ook met verschillen tussen leerkrachten. Sommige leerkrachten weten van zichzelf goed waar hun grenzen liggen en ze kunnen, als zij ondersteuning vragen, tamelijk precies aangeven, wat het probleem is en wat zij van de ondersteuning verwachten. Anderen zijn zich dat minder bewust en hebben dikwijls een aanleiding van

buitenaf nodig om ondersteuning te vragen. Sommige leerkrachten achten zichzelf bekwaam dan anderen. Sommigen kunnen goed aangeven hoe ze problemen aanpakken, anderen hebben een wat intuïtieve manier van werken. Dit verschil tussen leerkrachten wordt wel tot uitdrukking gebracht met de termen 'onbewust onbekwaam', 'bewust onbekwaam', 'bewust bekwaam' en 'onbewust bekwaam'.

Meijer (2009) vindt dat een aantal aspecten van professionalisering in het bijzonder relevant zijn voor Passend Onderwijs. Leerkrachten werkten jarenlang in een cultuur waarin het niet gebruikelijk was om hulp en ondersteuning te vragen. Dat is vanuit het unieke karakter van de opvoedingsrelatie tussen leerkracht en kinderen wellicht begrijpelijk, maar vanuit een oogpunt van professionele groei niet verstandig. Op het onderwijs toegesneden vormen van coaching en consultatie vinden steeds meer ingang binnen het onderwijs. Het zijn tekenen van een cultuur die verandert. Of, en de mate waarin, leerkrachten zich professioneel ontwikkelen, is afhankelijk van de betekenis die aan gebeurtenissen, situaties of personen toegekend wordt. Deze betekenisverlening gebeurt vanuit het persoonlijk interpretatiekader. Dit omvat enerzijds het professioneel zelfverstaan en anderzijds de subjectieve onderwijstheorie. Een noodzakelijke verandering in de actuele onderwijsleersituatie, vereist in de meeste gevallen een gedragsverandering van de leerkracht, die gepaard gaat met veranderingen in het zelfbeeld van leerkrachten. Dit gegeven brengt met zich mee dat aan begeleiders bijzondere eisen worden gesteld. Gaandeweg is de noodzaak ontdekt van coaching en consultatie als begeleidingsvormen. Zo voert Veenman (1996) coaching op als mogelijke brugfunctie tussen scholing en toepassing in eigen situatie. Volgens hem kunnen allerlei nieuwe instructievormen worden ontwikkeld ten dienste van het onderwijs, maar behoort het tot de professie van leerkrachten om deze te analyseren op bruikbaarheid in de klas. Terwijl in scholing vaak de declaratieve kennis (het wat) centraal staat, is voor de praktijk juist proceskennis (het hoe) en conditionele kennis (wanneer) van belang. Daarnaast is coaching belangrijk voor het verbreken van het isolement van leerkrachten en om te ervaren dat zij niet de enige zijn die problemen, frustraties en successen hebben. Veenman geeft ook een ander argument. In het dagelijks werk is er weinig tijd voor reflectie; in een begeleidingstraject krijgt de leerkracht feedback van een buitenstaander die objectief en analytisch kijkt naar de onderwijsleersituatie. Dat levert meer zicht op eigen handelen op. Bewustwording is een sleutel tot verandering van eigen gedrag.

Dijkstra en collega's (2008) vinden het terecht dat de houding van leerkrachten ten aanzien van Passend Onderwijs in de afgelopen jaren veel aandacht heeft gekregen bij internationaal onderzoek. Dijkstra zegt dat houding en geloof in Passend Onderwijs het gedrag van leerkrachten bepaalt. Succes van inclusie is vooral afhankelijk van een positieve houding van de leerkrachten, zij zijn immers de sleutelfiguren voor de implementatie van Passend Onderwijs. Essentieel is hun houding ten aanzien van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, hun standpunt aangaande verschillen in de klas en hun bereidheid effectief met deze verschillen om te gaan. De houding van de leerkrachten wordt bepaald door persoonsgebonden factoren en de omgeving waarin de leerkracht werkt. Avramadis (2002) stelt dat schoolethos en de persoonlijke opvattingen van leerkrachten veel invloed hebben op de houding ten aanzien van Passend Onderwijs. Kavale (2000) komt in zijn analyse van het inclusiedebat tot de conclusie dat leerkrachten over het concept van Passend Onderwijs vrij positief zijn, maar om zelf te werken met leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften veel negatiever zijn. Belangrijkste bezwaar is de hoeveelheid individuele aandacht die aan deze leerlingen moet worden besteed. Ook vinden leerkrachten dat ze te weinig ondersteund worden.

2.5: De positie van de beleidsmakers aangaande Passend Onderwijs

Dijkstra, Van Brakel, Van Wetter en Logtenberg (2008) stellen dat veel leerkrachten het gevoel hebben dat vooral beleidsmakers streven naar meer inclusie. Met beleidsmakers wordt gedacht aan managers van scholen, de overheid en adviseurs. Leerkrachten stellen zich kritisch op. Ze vinden dat instanties en personen die de koers richting Passend Onderwijs bepalen te ver van het primaire proces afstaan. Kavale (2000) geeft

aan dat Passend Onderwijs vraagt om zorgvuldig denken en voorbereiden, omdat er geen brede steun van leerkrachten en begeleiders van leerlingen voor is. Leerlingen mogen niet de dupe worden van de invoering van Passend Onderwijs. Kavale (2000) komt tot de conclusie dat het in het regulier onderwijs ontbreekt aan de vereiste houding, accommodaties en aanpassingen voor leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften. Dit is een groot punt van zorg omdat het algemene beeld van de situatie in de klas is: weinig of geen differentiatie; instructie gericht op de hele groep; leerkrachten maken zich drukker om het handhaven van routines dan tegemoet te komen aan individuele verschillen. Een leerling die zich niet kan aanpassen, zal geen succes hebben. De praktijk leert ook dat leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften weinig of geen aangepaste instructie krijgen. Voor Kavale is het noodzakelijk dat er een weloverwogen benadering komt die beleid formuleert en implementeert op basis van onderzoek en ideologische- en politieke overwegingen.

Discussies over Passend Onderwijs gaan snel over voorwaarden. Aandacht voor voorwaarden is belangrijk voor de houding van leerkrachten ten aanzien van Passend Onderwijs. Wat echter sturend moet zijn, is het mens- en maatschappijbeeld van de onderwijsorganisatie. Bij het concretiseren van de visie moet er vervolgens de nodige aandacht zijn voor de voorwaarden om van inclusie een succes te maken.

Evans (2002) heeft een onderzoek gehouden onder onderwijspsychologen van onderwijsorganisaties in Engeland. Naast vragenlijsten heeft hij gewerkt met discussiegroepen. Zijn onderzoek was dus op basis van 'mixed methodology': zowel kwantitatief als kwalitatief onderzoek. Hij komt tot de conclusie dat er grote obstakels zijn voor volle inclusie. Volle inclusie is volgens hem idealistisch en irreëel, gezien de omstandigheden van gebrek aan bronnen / een inclusieve houding in de scholen.

Ook Avramadis (2002) constateert in zijn review dat onderzoeken hebben aangegeven dat volle inclusie in het regulier onderwijs weinig steun vindt. Leerkrachten kunnen positief staan ten opzichte van de filosofie van Inclusief Onderwijs; zij willen niet een totale inclusieve benadering. Volgens hem zijn er geen onderzoeken die laten zien dat de beweging richting een meer positieve houding ten aanzien van inclusie leidt tot een wijdverspreide acceptatie van volledige inclusie. Evans (2002) schrijft over een beweging naar verantwoorde inclusie, dit vanuit de gedachte dat een inclusieve school niet voor alle leerlingen geschikt zal zijn. Zo zijn er leerlingen die schade kunnen toebrengen aan zichzelf en aan anderen, dove leerlingen en leerlingen met emotionele en gedragsproblemen die (tijdelijk) het meest gebaat zijn bij een op hun problematiek afgestemde setting. Individuele leerlingen hebben recht op voor hun geschikt onderwijs. Er is een kleine groep leerlingen met speciale behoeften waarover beleidsmakers in de meeste landen het eens zijn: ze kunnen erg lastig geïnccludeerd worden in het regulier onderwijs. Evans (2002) en Avramadis (2002) vinden dat wanneer het algemene concept van inclusie wordt onderschreven, dit niet betekent dat inclusie voor sommige leerlingen met beperkingen realistisch is. Bovenstaande leidt tot de conclusie dat volle inclusie een wenselijk perspectief is, maar op dit moment niet haalbaar. Verantwoorde inclusie is op dit moment een meer realistische benadering gezien de huidige onderwijsontwikkelingen en houding van leerkrachten en begeleiders. Spreken en denken in termen van verantwoorde inclusie kan een belangrijke impuls geven aan de discussie over en realisatie van Passend Onderwijs.

Recente onderzoeken hebben de noodzaak aangegeven van aanvullende voorbereiding en algemene ondersteuning van de leerkrachten. Dijkstra (2008) stelt dat training, zowel in de opleiding als tijdens het werk als leerkracht, topprioriteit moet krijgen van de beleidsmakers. Deskundigheidsbevordering is één van de sleutels voor succes van inclusie. Het verwerven van de vereiste competenties van leerkrachten is een vereiste om tot inclusie te komen. Dijkstra zegt verder dat leerkrachten vaak weerstand vertonen tegen vernieuwingen. Wanneer ze de nodige expertise krijgen kan die houding veranderen. Consultatie, samenwerking, gezamenlijke reflectie en probleemoplossend vermogen zijn sleutelvereisten voor Passend Onderwijs. Dit vraagt om een voortdurende onderzoekende houding, waarbij leerkrachten voor elkaar critical friends zijn.

2.6: Professionaliteitopvatting

Volgens Kelchtermans (1994) is het professioneel zelfverstaan het geheel aan opvattingen over zichzelf, dat zich ontwikkelt door de loopbaan heen. Er worden vijf componenten onderscheiden, te weten: zelfbeeld / zelfwaardegevoel / taakopvatting / beroepsmotivatie / toekomstperspectief.

Bergkamp en Vonck (2005) hebben ontdekt dat bij het opstellen van het beleid en de bijbehorende instrumenten er te weinig aandacht geschonken is aan de professionaliteitopvattingen die verbonden zijn aan het beroep van leerkracht. In de vroegere, 'plat' georganiseerde scholen paste een traditionele professionaliteitopvatting. Deze professionaliteitopvatting is gebaseerd op een duidelijk afgebakende taak met daarbij passende kennis en vaardigheden, het zelfstandig nemen van beslissingen, ethisch handelen en het afleggen van verantwoording door de professional, in dit geval de leerkracht. De helderheid die dit met zich meebracht en die van elke leerkracht een koning in zijn eigen lokaal maakte bestaat niet meer. In het huidige primair onderwijs zijn zoveel veranderingen doorgevoerd dat geen enkel kernpunt van de traditionele professionaliteitopvatting meer van toepassing is. Dit heeft onder andere geleid tot imago- en statusverlies van het beroep, met bijvoorbeeld lagere salariering, een uitstroom van de mannelijke leerkrachten en het verlies van beroepstrots tot gevolg. Dit hangt samen met het ontbreken van een eigen beroepsvereniging voor leerkrachten, met ethische standaards, gedragscodes en controlesystemen, zoals die bijvoorbeeld wel bestaan voor andere beroepsgroepen. Door de discrepantie tussen de nog steeds geldende traditionele professionaliteitsopvatting en de ingrijpend veranderde werkelijkheid verliest men het gevoel greep op de situatie te hebben. Men probeert de school- en klassensituatie af te schermen voor de ontwikkelingen in de buitenwereld, om die zo overzichtelijk mogelijk te houden. Veranderingen worden op die manier lang tegengehouden. De weerstand uit zich in de ik- en de taakbetrokkenheid van de leerkracht in plaats van in de anderbetrokkenheid waar het uiteindelijk om gaat: hoe maak ik mijn school beter voor de leerlingen die er onderwijs volgen? Discussies over integratie en inclusie gaan niet over hoe om te gaan met grondrechten van mensen, maar over lastige organisatorische problemen die hiervan het gevolg kunnen zijn.

Analytisch gezien kunnen aan de professionaliteit van de docent een vijftal dimensies worden onderscheiden:

- De *vakinhoudelijke* professionaliteit. Deze heeft betrekking op de vakbekwaamheid van de docent qua leerstof. Het gaat hier om kennis en inzicht betreffende de onderwijsinhouden, en om de legitimering ervan.
- De *didactische* professionaliteit. Deze heeft betrekking op het voorbereiden, uitvoeren en evalueren van onderwijsleerprocessen.
- De *organisatorische* professionaliteit. Deze dimensie bevat de opvattingen op het niveau van het functioneren in en van de school als organisatie.
- De *pedagogische* professionaliteit. In deze dimensie staat de brede vormingstaak van het onderwijs in de zin van persoonsvorming en gemeenschapsvorming centraal. Leerlingen moeten worden voorbereid op het functioneren als burger in de samenleving. Onderdeel van deze dimensie is ook de zorg voor een goed moreel klimaat binnen de school.
- De *reflexieve* professionaliteit. Deze dimensie heeft betrekking op de geneigdheid en bereidheid om de eerder genoemde aspecten in hun onderlinge samenhang te doordenken. Daarbij moeten docenten ook de sociale, economische, politieke en culturele condities leren betrekken, waaronder het onderwijs plaatsvindt.

Voor de omschrijving van het begrip 'professionaliteit' wordt door veel onderzoekers verwezen naar de sociologische opvatting van Mok (1973), waarbij onderscheid wordt gemaakt tussen een beperkte en een uitgebreide professionaliteit. Een leraar met een beperkte professionaliteit richt zich voornamelijk op de microprocessen in de klas, terwijl de leraar met een uitgebreide professionaliteit zich ook richt op gezamenlijke beleidsvorming van de school, op vakoverstijgende activiteiten en op ontwikkelingen in het onderwijs in breder verband. Het gedrag van leerkrachten in hun werksituatie, wordt in belangrijke mate

gestuurd door de opvattingen die leerkrachten hebben over hun beroep. Elke leerkracht heeft ideeën over wat iemand tot een goede of slechte leerkracht maakt; een impliciete pedagogische visie dus. Dit praktijkonderzoek gaat voor een groot deel over het expliciet maken van deze impliciete opvattingen en ideeën. Om dat te bereiken staat reflectie centraal: bewustwording van eigen (ortho-) pedagogisch handelen. Hoyle en John (1995) omschrijven professionaliteit van leraren als het geheel van opvattingen, kennis, vaardigheden en waarden waarover zij beschikken en die door hen worden ingezet om op een deskundige wijze het beroep van leraar uit te oefenen. De professionele ontwikkeling van leraren heeft betrekking op de voortschrijdende bekwaamheid van de individuele leraar met betrekking tot zijn beroepsuitoefening. Het gaat bij de professionele ontwikkeling van leraren enerzijds om de vraag hoe het leren van leraren kan worden gestimuleerd en anderzijds hoe het komt dat opleiding en (na)scholing er zo moeizaam in slagen om de professionele ontwikkeling van leraren tijdens hun beroepsuitoefening krachtig te bevorderen.

2.7: De positie van het praktijkonderzoek

Voor dit praktijkonderzoek is de wijze waarop leerkrachten denken over hun eigen professionaliteit relevant. Leerkrachten hebben verantwoordelijkheid voor de conceptie en de uitvoering van het onderwijs. Een kritische houding en reflectie staan hierbij centraal. Het onderzoek heeft betrekking op het professioneel zelfverstaan van leerkrachten. Korthagen (2001) zegt dat het toenemen van de nadruk op overtuigingen of images als bron van het handelen van leraren hand in hand gaat met een grotere aandacht voor het bevorderen van reflectie bij leraren. Dat ligt ook voor de hand: als de bron van het handelen meer in de leraar zelf ligt, dan is het van belang dat die leraar de blik regelmatig naar binnen keert. Dit praktijkonderzoek sluit zich aan bij de definitie van Klaassen, Beijaard en Kelchtermans (1999) die het begrip professionaliteitsopvatting omschrijven als relatief duurzame opvattingen en reflectiepatronen op het beroepsmatige handelen en het bijbehorende zelfbeeld. Gecas (1985) stelt dat de professionaliteitsopvatting structuur en inhoud geeft aan het zelfbeeld en dit zelfbeeld zo verankert aan sociale systemen. Dit praktijkonderzoek wil zich richten op de professionaliteitsopvatting van leerkrachten. Het wil de vaak impliciete professionaliteitsopvattingen meer expliciet maken. Het wil onderzoeken of een meer expliciete professionaliteitsopvatting invloed heeft op de visie van de leerkrachten specifiek op hun schoolprofiel en in het algemeen op Passend Onderwijs.

HOOFDSTUK 3: OPZET VAN HET ONDERZOEK

3.1: Positionering van het onderzoek afgezet tegen hedendaagse ontwikkelingen

Het onderzoek vindt plaats in een tijd waarin Passend Onderwijs veelvuldig ter sprake komt. Er zijn tal van ontwikkelingen gaande rondom Passend Onderwijs. Bezuinigingen worden aangekondigd en daar gaan diverse maatregelen mee gepaard. Dit maakt het onderzoek actueel, inspirerend en boeiend. Leerkrachten worden uitgedaagd hun positie te bepalen ten aanzien van Passend Onderwijs, in het licht van de actuele situatie. De bovenschoolse directie wordt uitgedaagd de bezuinigingen die op komst zijn in te passen in het bovenschoolse beleid dat wordt ontwikkeld met betrekking tot Passend Onderwijs.

Van Bijsterveldt, minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (2011) heeft besloten dat LGF wordt afgeschaft, maar dat daarvoor in de plaats een lumpsum rechtstreeks naar geografisch afgebakende, grotere samenwerkingsverbanden zal gaan. Dat budget is - net als in het bestaande model voor WSNS - gebaseerd op het aantal leerlingen dat binnen het SWV onderwijs volgt. Binnen het SWV worden afspraken gemaakt over de verdeling van het geld. Van Bijsterveldt vindt dat het doel van Passend Onderwijs moet zijn dat zo goed mogelijk onderwijs wordt geboden aan ieder kind, ongeacht de extra zorgbehoefte. Met het huidige stelsel lukt dat volgens haar niet. Bij invoering van de LGF in 2003, was de verwachting dat het aantal leerlingen met een indicering voor 'zware' zorg, zou stabiliseren. Deze verwachting is onterecht gebleken: vanaf 2003 is het aantal leerlingen met een indicatie met 65% toegenomen. Het stelsel nodigt vooral uit om zoveel mogelijk leerlingen als hulpbehoevend te bestempelen en te verwijzen naar het speciaal onderwijs of naar speciale jeugdzorg. Sommige leerlingen worden daardoor onnodig gestigmatiseerd. Bovendien zijn er wachtlijsten voor het speciaal onderwijs en zitten jaarlijks tussen de 2500 en 3000 kinderen langer dan vier weken thuis.

Van Bijsterveldt (2011) vindt dat het hierboven beschreven stelsel een aantal grote nadelen heeft en niet het verwachte resultaat oplevert. Volgens haar krijgen steeds meer leerlingen een label op deze manier. Het totale aantal leerlingen in Nederland dat geplaatst is in speciale voorzieningen, is in internationaal opzicht hoog. In de discussies over de groei van het aantal indicaties is gewezen op de nadelen die de labeling voor het individuele kind met zich meebrengt. De huidige landelijke indicatiesystematiek kent een 'alles of niets' principe. Het verkrijgen van een indicatie betekent een forse extra bekostiging, terwijl het niet verkrijgen van een indicatie ertoe leidt dat geen extra bekostiging beschikbaar komt. Daar tussenin zit niets en daarmee is er geen ruimte voor maatwerk.

In bijlage 1 is een factsheet te vinden waarin de gevolgen van de kabinetsvoorstellen staan beschreven.

3.2: Soort onderzoek

Het onderzoek is *kwantitatief*, dat wil zeggen dat het kleinschalig is en dat het een directe aansluiting zoekt bij de onderwijskundige praktijk. Door middel van triangulatie wordt naar de onderzoeksvragen gekeken. Op deze manier wordt getracht de verschillende gezichtspunten met betrekking tot het onderzoek expliciet boven tafel te krijgen en onderling te vergelijken. Zo ontstaat een rijker en krachtiger beeld van de werkelijkheid. Het onderzoek vindt plaats op meso-niveau en ook op macro-niveau. Het onderzoek vindt voornamelijk plaats op de Guido de Bres (meso) maar richt zich ook op het SWV (macro).

Het onderzoek is *actiegericht*, dat wil zeggen dat het onderzoek gericht is op het handelen van leerkrachten en de situatie waarin dat handelen plaatsvindt. Het onderzoek gebeurt in dialoog met de leerkrachten. Al tijdens het onderzoek wordt getracht de school in beweging te brengen. Het onderzoek biedt inzichten die aangeven hoe Passend Onderwijs eruit kan zien en wat er gebeuren moet om dit in de praktijk te realiseren. Het onderzoek is ook *beschrijvend*. Baarda en De Goede (2001) stellen dat de vragen uit een beschrijvend onderzoek te maken hebben met opvattingen, meningen, opinies, houdingen, gedrag en kennis van een

bepaalde groep respondenten. Met behulp van een vragenlijst wordt er op een systematische manier een overzicht verkregen van wat de respondenten van Passend Onderwijs vinden en weten.

De onderzoeksgroep bestaat voornamelijk uit leerkrachten en directie (lokaal en bovenscholen). Daarnaast worden ook leerlingen en andere betrokkenen, zoals ouders en onderwijsassistenten, tijdens het onderzoek bevestigd. Uiteindelijk ontstaat zo een thesise waarin helder omschreven staat wat de huidige situatie op de Guido de Bres is, wat de visie van de Guido de Bres is ten aanzien van Passend Onderwijs en waarin de visie wordt gekoppeld aan de huidige situatie en wordt gekeken naar opvallende discrepanties. Tenslotte wordt in de thesise de professionaliteitopvatting van de leerkrachten van de Guido de Bres beschreven. Wellicht dat er nog een vervolgonderzoek komt met daarin een ontwerp waarin beschreven staat wat leerkrachten aan begeleiding en ondersteuning nodig hebben om Passend Onderwijs vorm te kunnen geven.

Zie voor de geplande stappen en de bijbehorende instrumenten, bijlage 2.

3.3: Beschrijving van de geplande stappen en de instrumenten

Het praktijkonderzoek is stapsgewijs uitgevoerd. Het onderzoek werd gestart met het lezen van literatuur en een gesprek met de bovenscholse directeur. Deze twee zaken zijn tijdens het verdere onderzoek telkens weer teruggekomen. De volgende stap is het opstellen van een planformulier geweest (zie bijlage 3). Daarin staan de verlegenheidsituatie en de onderzoeksvragen omschreven. Vervolgens zijn de onderzoeksvragen langzamerhand bij de leerkrachten bekend gemaakt. Dit werd als eerst gedaan tijdens een beleidsvergadering. Tijdens deze vergadering is gesproken over de professionaliteitopvatting en over Passend Onderwijs op de Guido de Bres. Er is een aanzet gemaakt tot het formuleren van hun professionaliteitopvatting. Door middel van vragenlijsten en gesprekken is de professionaliteitopvatting specifieker geformuleerd en is het gekoppeld aan Passend Onderwijs. Afrondend is door middel van triangulatie onderzocht of de verschillende bronnen hetzelfde antwoord geven op de onderzoeksvragen.

3.4: Beschrijving van de onderzoeksvragen

Centrale vraagstelling: Welke professionaliteitopvatting en welke visie van docenten en beleidsmakers kan er voor de Guido de Bres worden geformuleerd ten aanzien van Passend Onderwijs en wat zijn de kenmerkende overeenkomsten en verschillen?

Onderzoeksvraag 1: Wat is Passend Onderwijs en wat wil de Guido de Bres bieden aan Passend Onderwijs? Wat is de professionaliteitopvatting van de leerkrachten van de Guido de Bres?

Deelvragen: 1.1: Wat is Passend Onderwijs? Wanneer is er sprake van Passend Onderwijs?
1.2: Wat wil de Guido de Bres op het zorgvlak bieden aan Passend Onderwijs? Welke grenzen zijn er? Willen we leerlingen uitsluiten van ons onderwijs? Waar willen we eindigen, als we eenmaal beginnen met uitsluiten?
1.3: Wat is de professionaliteitopvatting van de leerkrachten van de Guido de Bres?

Onderzoeksvraag 2: Wat is de visie van de beleidsmakers ten aanzien van Passend Onderwijs? Wat is de professionaliteitopvatting van de beleidsmakers?

Deelvragen: 2.1: Wat is de visie van de beleidsmakers op Passend Onderwijs?
2.2: Wat is de professionaliteitopvatting van de beleidsmakers?

Onderzoeksvraag 3: Wat levert een vergelijking van de professionaliteitopvatting van de Guido de Bres met die van de beleidsmakers ten aanzien van Passend Onderwijs op? Wat zijn overeenkomsten? Wat zijn verschillen?

Deelvragen: 3.1: Wat zijn overeenkomsten in de beide professionaliteitopvattingen? Wat zijn verschillen? Wat levert deze vergelijking op?

- 3.2: Hoe kunnen beide professionaliteitopvattingen verenigd worden in een gedeelde professionaliteitopvatting van de leerkrachten op de Guido de Bres ten aanzien van Passend Onderwijs?

3.5: Verantwoording van de keuze voor de verschillende instrumenten

Bij dit onderzoek is gebruik gemaakt van zes verschillende instrumenten. Per instrument wordt een verantwoording afgelegd van de keuze voor dat betreffende instrument.

1. *Beleidsvergadering*. Tijdens het onderzoek heeft een beleidsvergadering plaatsgevonden. Daarin werd het onderzoek geïntroduceerd en is een aanzet gemaakt tot het formuleren van de professionaliteitopvatting. Ook is er een aanzet gemaakt tot het formuleren van de visie van de Guido de Bres op Passend Onderwijs. Voor dit instrument is gekozen, omdat alle leerkrachten bij de vergadering aanwezig zijn en op deze manier een grote groep tegelijk geïnformeerd kan worden. Ook is zo de mogelijkheid ontstaan om met elkaar te communiceren, te delen en elkaar te bevragen op elkaars professionaliteitopvatting in het kader van Passend Onderwijs.
2. *Vragenlijsten*. Dit instrument is gebruikt met als doel de mening te peilen van de leerkrachten ten aanzien van de professionaliteitopvatting en Passend Onderwijs. Op deze manier kan de mening van alle leerkrachten op een redelijk snelle manier achterhaald worden, er kan een grote groep tegelijk bevestigd worden. Doordat alle medewerkers dezelfde vragen krijgen voorgelegd, kan er onderling vergeleken worden.
3. *Gesprekken*. Het doel van de gesprekken is om dieper in te gaan op de uitkomsten van de vragenlijsten. Hierna worden alle gegevens verzameld en geanalyseerd. Vervolgens wordt een professionaliteitopvatting opgesteld en gepresenteerd aan de leerkrachten, de leerkrachten worden erop bevestigd. Op deze manier moet de professionaliteitopvatting van de leerkrachten van de Guido de Bres worden vastgesteld.
4. *Documentenanalyse*. Het doel van dit instrument is om te achterhalen hoe de uitslag van het schoolprofiel tot stand is gekomen en wat de bestaande visie op Passend Onderwijs is.
5. *Literatuuronderzoek*. Dit instrument wordt gebruikt om in algemene termen te kunnen vaststellen wat Passend Onderwijs is en wat de visie van beleidsmakers op de professionaliteitopvatting en Passend Onderwijs is. Ook worden de uiteindelijke uitkomsten van de vragenlijsten en de gesprekken getoetst aan de literatuur.
6. *Triangulatie*. Met dit instrument wordt eenzelfde vraag op (minstens) drie manieren onderzocht. Indien deze verschillende manieren hetzelfde antwoord geven, wordt ervan uitgegaan dat het klopt. Als de verschillende bronnen een verschillend resultaat opleveren, wordt een dieper onderzoek gedaan. Er wordt gebruik gemaakt van 'data triangulatie' (data verzamelen d.m.v. gesprekken met leerkrachten & [bovenschoolse & lokale] directeurs / groepsdiscussie / documenten / notulen / vragenlijsten / etc.). Er wordt ook gebruik gemaakt van 'methode triangulatie' (verschillende onderzoeksmethodes, te weten: literatuur onderzoek / vragenlijsten / gesprekken / etc.).

Draagvlak op de Guido de Bres wordt gecreëerd door de uiteindelijke thesis te presenteren, de uitslagen van het onderzoek te communiceren tijdens een teamvergadering en de leidinggevenden op de hoogte te stellen van de uiteindelijke resultaten.

HOOFDSTUK 4: RESULTATEN VAN HET ONDERZOEK

4.1: Stappen in het onderzoek

De eerste stap in het onderzoek bestond uit een gesprek met de algemene directeur van het SWV. Daarin kwam naar voren dat er op de Guido de Bres opvallende discrepanties heersen en dat het boeiend zou zijn deze discrepanties nader te onderzoeken. Vervolgens zijn de leerkrachten van de Guido de Bres hierover ingelicht tijdens een beleidsvergadering. Daarna zijn de vragenlijsten afgenomen. Aan de hand van deze vragenlijsten zijn gesprekken gevoerd met twaalf medewerkers. Tenslotte is via triangulatie bekeken of er eensluidende antwoorden gegeven kunnen worden op de onderzoeksvragen.

4.2: Bespreking van de resultaten van het onderzoek

In het theoretisch kader is ingegaan op Passend Onderwijs in het algemeen. Daar is weergegeven wat de visie van beleidsmakers op Passend Onderwijs is en wat zij verwachten van de professionaliteitsopvatting van leerkrachten. In dit hoofdstuk wordt beschreven wat het onderzoek op de Guido de Bres heeft opgeleverd. Onderzocht is wat deze school wil bieden aan Passend Onderwijs, of er grenzen zijn aan de zorg en hoe die grenzen zijn omschreven en in hoeverre leerkrachten zicht hebben op hun eigen professionaliteit en op de professionaliteit van hun collega's. Bij het onderzoek op de Guido de Bres is voornamelijk gebruik gemaakt van de volgende instrumenten: beleidsvergadering, vragenlijsten, gesprekken en documentenanalyse. Deze instrumenten zullen hieronder nader worden omschreven en verantwoord.

4.2.1: Analyse van de beleidsvergadering

Tijdens de beleidsvergadering werd het onderwerp van het praktijkonderzoek geïntroduceerd. De introductie vond plaats in twee delen. Het eerste deel ging over de professionaliteitsopvatting. In het tweede deel is een socratisch gesprek gevoerd over Passend Onderwijs. Er waren ongeveer vijftientig deelnemers. Zie voor een uitgebreide analyse van deze vergadering bijlage 4.

Deel 1: Professionaliteitsopvatting

De deelnemers gaan aan de hand van kaartjes (zie bijlage 5) in gesprek over elkaars persoonlijke visie op pedagogische kwaliteit. De volgende zes uitspraken zijn het meest genoemd:

- * kaart 4: De school voert een samenhangend pedagogisch beleid (3 keer);
- * kaart 9: Veiligheid door een klimaat van wederzijds begrip en respect (4 keer);
- * kaart 10: Regelmatig contact met ouders over hun kind (5 keer);
- * kaart 22: Leerlingen leren zich op school en daarbuiten sociaal verantwoordelijk gedragen (3 keer);
- * kaart 24: Leerlingen werken veel samen en helpen elkaar (4 keer);
- * kaart 28: Binnen het team kritisch kijken naar de eigen pedagogische visie en praktijk (4 keer).

Met deze uitspraken wordt een aanzet gemaakt naar het formuleren van een professionaliteitsopvatting die door het team gedragen wordt. In gesprekken die volgen, wordt deze opvatting specifieker gemaakt.

Deel 2: Passend Onderwijs

Dit onderdeel wordt gestart met het uitleggen van de socratische methode. Vervolgens wordt met elkaar gesproken over de vraag: *Welk recht heb ik als leerkracht om leerlingen uit te sluiten van mijn onderwijs? Waar eindig ik, als ik eenmaal begin met uitsluiten?*

Afrondend worden een aantal punten opgeschreven die het gesprek weergeven, te weten:

- * Het is de plicht van een leerkracht om na te streven wat voor elk kind het beste is. Bij die afweging moet altijd het belang van de groep meegenomen worden;
- * Het getuigt van respect voor een kind om soms te verwijzen.
- * Noem het niet 'uitsluiten', maar 'realistisch verwijzen';
- * Regulier waar het kan, speciaal waar het nodig is: Elk kind telt, ook op het SBO.

4.2.2: Analyse van de vragenlijsten

Er zijn zesentwintig vragenlijsten (zie bijlage 6) verspreid onder de medewerkers van de Guido de Bres. Op het moment van de verspreiding waren twee medewerkers (een conciërge en een leerkracht) niet aanwezig. Alle uitgedeelde vragenlijsten zijn ingevuld, niemand heeft verstek laten gaan. De vragenlijst bestaat uit vijf delen.

Deel één bevat algemene vragen.

Het team van de Guido de Bres bestaat uit drie mannelijke leerkrachten, negentien vrouwelijke leerkrachten, twee onderwijsassistentes, een intern begeleider, een directrice, een administratief medewerkster, een remedial teacher (die daarnaast leerkracht is), een rugzakbegeleidster, een schoolleider (die daarnaast leerkracht is), een conciërge en een ICT-er (die daarnaast leerkracht is).

Veertien medewerkers hebben 0 - 10 jaar ervaring, vijf medewerkers hebben 10 - 20 jaar ervaring, vier medewerkers hebben 20 - 30 jaar ervaring en drie medewerkers hebben 30 - 40 jaar ervaring.

Van de twintig ondervraagde *leerkrachten* hebben vijftien leerkrachten een HAVO / VWO vooropleiding gevolgd en vervolgens de PABO / PA / KLOS. Vijf leerkrachten hebben vervolgoopleidingen gevolgd, te weten: de opleiding voor directeur PO, de Speciaal Onderwijs opleiding, een Post-HBO opleiding bewegingsonderwijs, Pedagogische Wetenschappen en / of Psychologie. Eén leerkracht is via herintreding leerkracht geworden. De meeste medewerkers geven aan één of meer cursussen te hebben gevolgd de afgelopen twee jaar. Dertien medewerkers lezen regelmatig vakliteratuur, dertien medewerkers doen dit niet. De meeste medewerkers geven aan gemiddeld zeven keer per jaar contact te hebben met een externe deskundige over individuele leerlingen, vier medewerkers hebben dit niet.

Deel twee van de lijst bestaat uit dertig stellingen met betrekking tot Passend Onderwijs. Deze stellingen zijn in vijf onderdelen opgesplitst. Op de Y-as is het aantal respondenten (in totaal 26) te vinden. Hieronder volgt per onderdeel een grafische weergave van de resultaten:

1. Vragen gericht op de medewerker persoonlijk.

vraag 1: Ik heb het naar mijn zin op deze school.

vraag 2: Ik ben gelukkig met mijn baan.

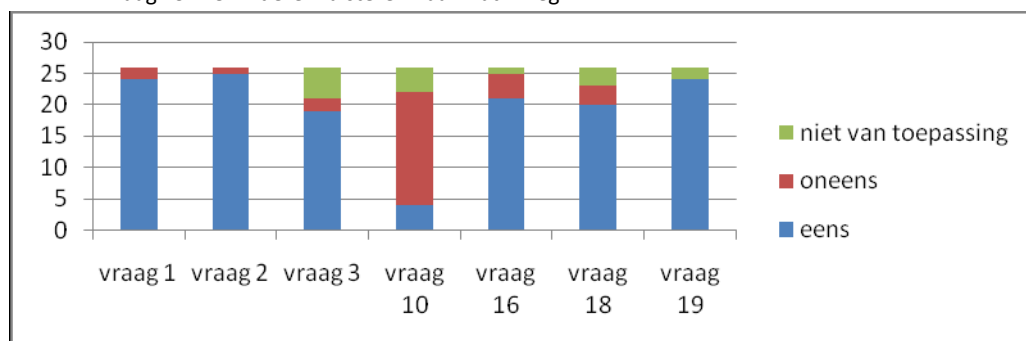
vraag 3: Ik heb het gevoel dat ik de klas goed in de hand heb.

vraag 10: Ik vraag me steeds vaker af hoe lang ik het nog zal volhouden in dit beroep.

vraag 16: Ik vind dat mijn job mij voldoende vrije tijd laat.

vraag 18: Wanneer ik mijn best doe, dan lukt het me om de moeilijkste leerlingen te laten meewerken.

vraag 19: De kinderen luisteren naar wat ik zeg.

Grafiek 1: Tevredenheid medewerkers

Kijkend naar de uitkomsten kan gesteld worden dat de meeste medewerkers gelukkig zijn met hun baan en met de school waarop ze werken. Desondanks zijn er medewerkers die zich afvragen hoe lang ze het nog vol zullen houden in hun beroep. Alle medewerkers die met de kinderen werken, vinden dat de kinderen luisteren naar wat ze zeggen.

2. Vragen gericht op school en collega's.

vraag 4: Beginnende leerkrachten worden op mijn school goed begeleid.

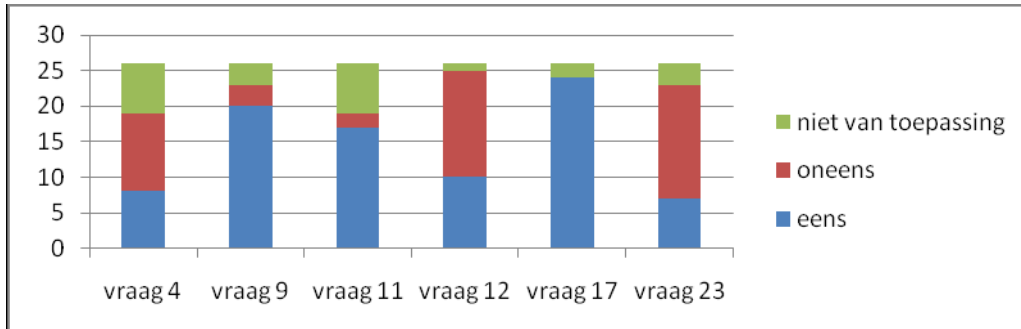
vraag 9: Als ik het op school eens minder goed zie zitten, zoek ik steun bij collega's.

vraag 11: Ik kan voldoende bepalen hoe mijn klas wordt ingericht.

vraag 12: De inrichting van het schoolgebouw is functioneel.

vraag 17: Bij een gemeenschappelijke taak leeft een gevoel van betrokkenheid met mijn collega's.

vraag 23: Ik vind dat we op onze school voldoende op de hoogte zijn van elkaars professionaliteit

Grafiek 2: Teamgeest en inrichting schoolgebouw

De meningen zijn sterk verdeeld ten aanzien van de begeleiding van beginnende leerkrachten en de functionaliteit van het schoolgebouw. Ook is er een verschil te zien met betrekking tot professionaliteit.

3. Vragen gericht op visie.

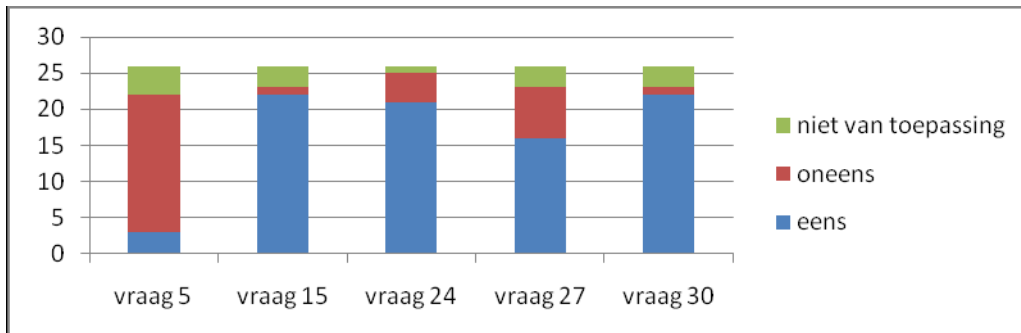
vraag 5: De doelstellingen van het onderwijs moeten uit de leerlingen zelf komen.

vraag 15: Het leerproces moet aansluiten bij wat de individuele leerling al kent en kan.

vraag 24: Ik ben op de hoogte van de visie op onderwijs die onze school heeft.

vraag 27: Op onze school voelen we ons gezamenlijk verantwoordelijk voor elkaars leerlingen.

vraag 30: Mijn school moet scherp(er) formuleren wanneer een zorgleerling wel / niet kan worden opgevangen.

Grafiek 3: Visie op onderwijs en zorg

Wat betreft de visie zijn de meningen over het algemeen gesteld hetzelfde. Bijna elke medewerker vindt dat de school scherper moet formuleren wanneer een zorgleerling wel of niet kan worden opgevangen. Er is behoefte aan een herdefiniëring van het begrip 'grenzen aan de zorg'.

De meningen zijn verdeeld ten aanzien van gezamenlijke verantwoordelijkheid voor elkaars leerlingen.

4. Vragen gericht op leidinggevend.

vraag 6: Op onze school word je aangemoedigd om nascholing te volgen.

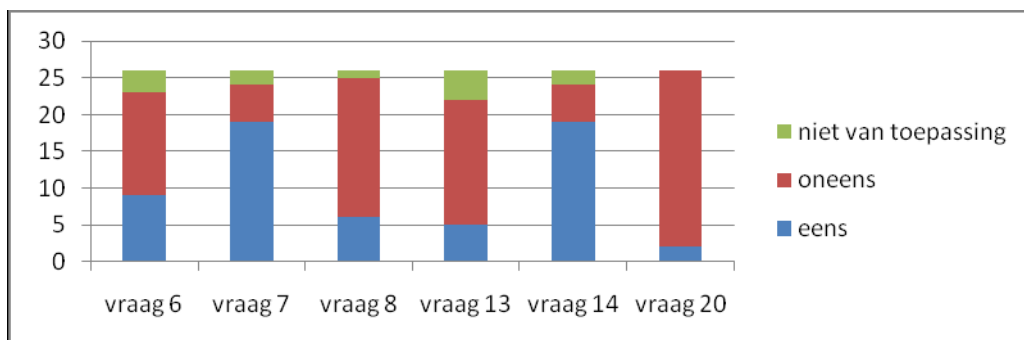
vraag 7: Ik vind dat de maatschappij te veel van het onderwijs verwacht.

vraag 8: Door de werkdruk / stress op school heb ik vaak last van lichamelijke klachten.

vraag 13: Ik vind dat ik teveel taken moet opnemen die ik naast mijn hoofdtaak moet uitvoeren.

vraag 14: Mijn inspanningen worden voldoende gewaardeerd door de schoolleiding.

vraag 20: Ik krijg te weinig waardering van mijn collega's.

Grafiek 4: Verwachting team van leidinggevenden

Nogal wat medewerkers hebben door stress en werkdruk klachten. Enkel krijgen lichamelijke klachten, anderen zijn van mening dat ze teveel taken moeten opnemen die ze naast hun hoofdtaak moeten uitvoeren en sommigen vinden dat de maatschappij teveel van het onderwijs verwacht. Ook zijn er vijf medewerkers die stellen dat hun inspanningen onvoldoende worden gewaardeerd door de schoolleiding. Echter, bijna alle medewerkers vinden dat ze waardering krijgen van hun collega's. Door bezuinigingsmaatregelen is nascholing op dit moment niet mogelijk.

5. Vragen gericht op Passend Onderwijs.

vraag 21: Passend Onderwijs roept bij mij een positief gevoel op.

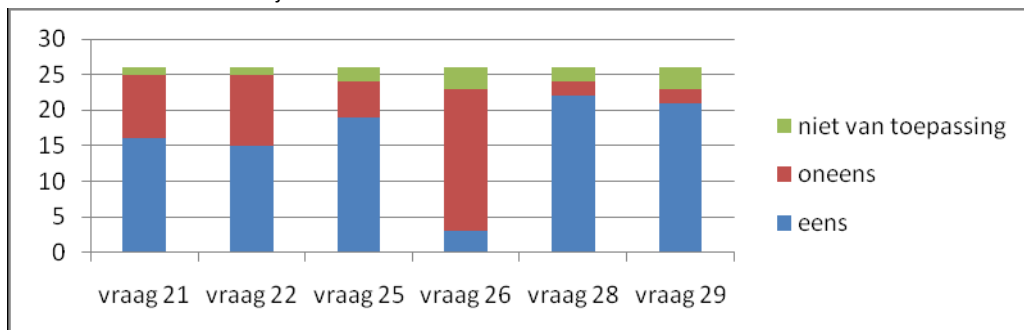
vraag 22: Passend Onderwijs roept bij mij een gevoel van weerstand en / of twijfel op.

vraag 25: Iedereen is van harte welkom op onze school.

vraag 26: De basisschool verwijst geen leerlingen door naar het SBO, maar kan alle leerlingen zelf opvangen.

vraag 28: Lesgeven aan zorgleerlingen heeft bijgedragen aan mijn professionele ontwikkeling.

vraag 29: Zorgleerlingen moeten de mogelijkheid hebben / krijgen om een deel van de tijd buiten de reguliere groep te verblijven.

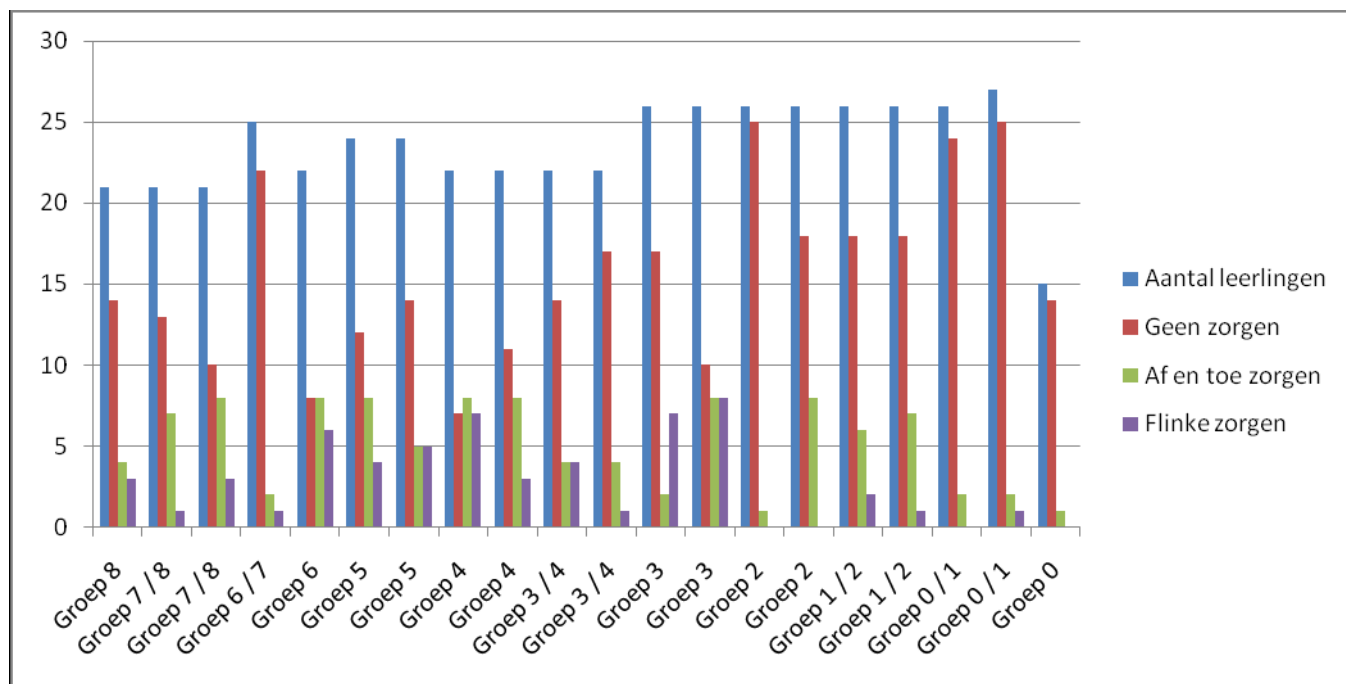
Grafiek 5: Passend Onderwijs

Aan de uitkomsten is te zien dat er omtrent Passend Onderwijs veel verdeeldheid onder de medewerkers bestaat. Vijf medewerkers vinden niet dat elke leerling welkom is op de Guido de Bres. Er zijn drie medewerkers die geen leerlingen willen verwijzen naar het Speciaal Basis Onderwijs. Bijna elke medewerker is van mening dat lesgeven aan zorgleerlingen heeft bijgedragen aan zijn / haar professionele ontwikkeling.

Aan het eind van deel twee was er ruimte om opmerkingen te plaatsen. Daarin stelde een medewerker geen duidelijke taakomschrijving te hebben, deze medewerker vraagt zich af in hoeverre de schoolleiding en de andere medewerkers weten wat deze persoon doet. Ook werd er een opmerking gemaakt over Passend Onderwijs, in het kader van de bezuinigingen is het lastig om er positief over te zijn. Veel leerkrachten geven aan alleen positief te zijn over Passend Onderwijs, wanneer er genoeg tijd en geld is. Er is een leerkracht die aangeeft het onderwijs een zwaar beroep te vinden. Deze leerkracht stelt dat je verantwoordelijk bent voor alle leerlingen, dus ook de zorgleerlingen. Zonder dat is de werkdruk al hoog genoeg. Er is een leerkracht die aangeeft dat het gedrag van één van de leerlingen vaak negatief is en tegendraads. Gedragsproblemen

beïnvloeden het hele klassengebeuren. Deze leerkracht geeft aan beter om te kunnen gaan met lichamelijke beperkingen of leerproblemen. Een leerkracht vindt dat iedereen druk is met zijn eigen groep. Met elkaar praten en adviezen geven gebeurt wel, maar leerkrachten voelen zich niet gezamenlijk verantwoordelijk voor elkaars leerlingen. Veel leerkrachten geven aan behoefte te hebben aan een duidelijker beleid met betrekking tot Passend Onderwijs en de grenzen van de zorg.

Deel drie van de vragenlijst bestaat uit vragen naar aanleiding van zorgleerlingen. De eerste vraag was een vraag naar de leerlingen over wie de leerkracht geen zorgen / af en toe zorgen / flinke zorgen heeft. In een tabel ziet dat er als volgt uit:

Grafiek 6: Totaal aantal leerlingen en aantal zorgleerlingen

Er zijn leerlingen over wie de leerkrachten zorgen hebben. De hierna volgende voorbeelden van ervaringen met deze leerlingen worden per groep (per leerkracht) gegeven, inclusief de hulp die geboden wordt en / of wenselijk is maar binnen de huidige situatie onmogelijk:

Groep	Ervaringen / voorbeelden	Geboden hulp	Wenselijke hulp
8	Extra instructie bij rekenen en taal. Sociaal zwakke kinderen.	Extra instructie. S.V.T.-training.	
7 / 8	Kortdurende zorgen, bv. tafels niet kennen. Leerlingen die een Cito-score hebben van C of D.	Handelingsplan opstellen. Verlengde instructie, huiswerk.	Extra handen in klas. Meer extra instructie.
6 / 7	Leerlingen die zich niet ontwikkelen in hun leesproces.	Samen lezen en duolezen.	
6	Leerlingen met wisselend gedrag en resultaten. Leerlingen met een lastige thuissituatie. Leerlingen met een zwakke werkhouding.	Signaleren en bijsturen. Een luisterend oor. Responsieve instructie.	Tijd om het bij elk kind goed te doen.
5	Leerlingen die een eigen leerlijn volgen. Sociaal zwakke kinderen. Meer- en hoogbegaafde kinderen.	Eigen leerlijn aanbieden. Handelingsplan opstellen. Meer instructie.	1 op 1 begeleiding. S.V.T.-training. Nog meer instructie.
4	Leerlingen die meer aankunnen dan ze wordt aangeboden met als mogelijk gevolg dat ze gaan onderpresteren. Leerlingen die op één gebied op het cognitieve vlak een Cito-score hebben van een D of lage C.	Extra werk. Extra begeleiding. Taallessen aanpassen, extra hulp bij spelling en lezen.	Nog meer compacten en verdiepen.
3 / 4	Een leerling met rekenproblemen (Cito D). Een leerling met sociaal-emotionele problemen.	Extra uitleg tijdens de les. Veiligheid en complimenten.	Meer gesprekken.

	Leerlingen waarbij leesproces traag verloopt.	Extra hulp buiten groep.	Meer individuele hulp.
3	Leerlingen met een moeilijke thuissituatie. Zorgen over weerbaarheid / structuur / begrip van dingen. Leerlingen met gedragsproblemen: te primair reagerend of juist te teruggetrokken. Leerlingen waarbij leesproces traag verloopt. Leerlingen die moeite hebben met de opdrachtontvangst.	Extra structuur. Duidelijkheid. Duidelijkheid, structuur, liefde, geborgenheid. Hulp buiten de groep. Verlengde instructie en begeleide inoefening.	
2	Een leerling die erg onzeker is en jong overkomt. Zij is sociaal zwak, motoriek en taalgebruik zijn onvoldoende. Leerlingen die snel afgeleid zijn. Leerstof te moeilijk.	Het laten ervaren van succeservaringen. Rustige omgeving bieden. Extra ondersteuning.	
1 / 2	De 'herfstkinderen': ze zitten nu in groep 2, lastig is te bepalen of ze door kunnen stromen naar groep 3. Ze zijn erg jong en zijn qua sociale ontwikkeling / concentratie / werkhouding nog niet toe aan groep 3.	Positief benaderen, kleine kring, pre-teaching, logopedie, goede basis bieden.	Meer tijd, andere opvang voor leerlingen van groep 0.
0 / 1	Leerling waarbij vermoedens van onderpresteren bestaan. Leerling die erg verlegen is.	Verbreiding en verdieping. Veiligheid bieden.	
0	Geen		
Rugzak	Kind scoort niet goed op scorelijsten en is sociaal zwak.		Goede observaties en goede diagnostiek.

Tabel 1: Geboden en gewenste hulp aan zorgleerlingen

Er zijn ook leerlingen over wie de leerkrachten flinke zorgen hebben. De volgende voorbeelden van ervaringen met deze leerlingen worden per groep (per leerkracht) gegeven, inclusief de hulp die geboden wordt en / of wenselijk is maar binnen de huidige situatie onmogelijk:

Groep	Ervaringen / voorbeelden	Geboden hulp	Wenselijke hulp
8	Grote leerachterstanden. Leerling met spellingsniveau midden groep 4.	Maatwerk, maar dit verloopt niet naar wens.	Extra instructie.
7 / 8	Gedragsproblemen. Leerling die voor alle basisvakken een eigen leerlijn heeft en een laag IQ.	Structuur, duidelijkheid. Verlengde instructie en differentiatie.	Meer extra instructie.
6 / 7	Leerling die snel huilt en een passieve houding heeft.	Handvaten bieden om hulp te vragen.	
6	Leerling met ouders die visie over opvoeden van het thuisland blijven vasthouden.	Uitleg van sociale interacties, spiegelen.	
5	Zwakke leerling zonder motivatie voor werken. Rugzakleerlingen die moeite hebben met hun concentratie en die sociaal zwak zijn.	Werk op eigen niveau. Tips externe deskundige. Bij taal: alpha smart.	1 op 1 begeleiding. Instructie en ondersteuning.
4	Een leerling met EED, deze komt niet uit zichzelf tot werken, begrijpt opdrachten niet en is snel afgeleid. Uitval op meerdere gebieden.	Instructietafel, pre-teaching, extra instructie, RT. Extra hulp spelling, rekenen en lezen.	Meer individuele hulp, hem bevestigen in zijn kwaliteiten. Lesstof meer inoefenen met concreet materiaal.
3 / 4	Leerling met niet-erkende dyslectie. Leerling met gedragsproblemen.	Extra hulp buiten groep. Duidelijkheid, individueel visueel ondersteunen.	Gerichte hulp dyslectie. Meer individuele instructie.
3	Leerlingen die nog aan begin lees- en rekenproces zitten.	Leerstof op eigen niveau. Extra instructie buiten de groep.	Extra instructie en oefenen.
2	Geen.		
1 / 2	Een leerling met gedragsproblemen.	Contact ouders, structuur.	

0 / 1	Uitspraak moeilijk te verstaan.	Tijd voor haar nemen.	Logopedie.
0	Geen.		
Rugzak	Leerling met blijvend moeilijke thuissituatie.	Aandacht en begrip.	

Tabel 2: Geboden en gewenste hulp aan ernstige zorgleerlingen

Sommige leerlingen krijgen speciale aandacht, of vallen onder een bijzondere regeling. Per groep zijn het de volgende aantallen:

Groep	Aantal leerlingen met handelingsplan	Aantal rugzakleerlingen	Aantal leerlingen die hulp buiten de groep krijgen	Soort hulp buiten de groep
8	8	1, cluster 4	1	S.V.T.-training.
7 / 8	1 à 2	0	3 1	S.V.T.-training. Psychologische hulp.
6 / 7	2	1, cluster 4	0	
6	7	1, cluster 2	0	
5	9	2, cluster 4	1 1 4 1	Orthopedagoog. Hulp voor dyslectie. Psychologische hulp. Creatieve therapie.
4	7	1, cluster 4	1 1 5 1 1	Logopedie. Fysiotherapie. RT: lezen. Gezinsondersteuning. Hulp voor dyslectie.
3 / 4	5	0	3	RT: leeshulp.
3	7 à 8	1, cluster 3	3 à 5 7 1 à 2 1	Logopedie. RT. Fysiotherapie. Hulp voor dyslectie.
2	6	0	1	Fysiotherapie.
1 / 2	8	0	7 1 1	Logopedie. Gezinsondersteuning. Dimence: gedrag.
0 / 1	2	0	2	Logopedie.
0	0	0	1	Logopedie.

Tabel 3: Aantal zorgleerlingen

Deel vier van de vragenlijst betreft de behoefte aan informatie en ondersteuning van leerkrachten ten aanzien van Passend Onderwijs. Aan elke medewerker is gevraagd drie onderwerpen aan te kruisen waaraan de komende tijd aandacht besteed moet worden. Per onderdeel is opgeteld hoe vaak dat onderdeel is genoemd.

- 19x zorgen voor extra handen in de groep (bv een klassenassistent)
- 2x snelle procedures instellen om leerlingen te verwijzen naar speciaal onderwijs
- 5x betere leermiddelen om te differentiëren
- 4x meer gelegenheid krijgen om deskundigen van buiten de school te raadplegen
- 7x bijscholing over specifieke stoornissen
- 2x een soepele samenwerking met jeugdhulpverlening en GGZ
- 1x ondersteuning bij moeilijke ouderbesprekingen

0x	time-out mogelijkheden voor kinderen met ernstige gedragsproblemen
5x	een programma voor aanpak van gedragsproblemen door de hele school heen
3x	remedial teaching
4x	meer tijd voor individuele instructie
2x	tijd om regelmatig leerlingen onder schooltijd te bespreken met een (interne) begeleider
16x	voorkomen dat aandacht voor zorgleerlingen niet ten koste gaat van de groep
1x	handelingsgericht werken
1x	dat zorg aan de onderkant en bovenkant schoolbreed aandacht krijgt

Tabel 4: Onderwerpen t.a.v. Passend Onderwijs die aandacht behoeven

De drie onderwerpen waar de komende tijd aandacht aan besteed moet worden, zijn:

- * zorgen voor extra handen in de groep (bv een klassenassistent);
- * voorkomen dat aandacht voor zorgleerlingen niet ten koste gaat van de groep;
- * bijscholing over specifieke stoornissen.

Aan het eind van deel vier werd de vraag gesteld: Wat roept Passend Onderwijs verder nog op? Verschillende medewerkers hebben hierop gereageerd:

- Een mooi plan, maar zonder extra hulp in de klas voor de leerkrachten een behoorlijke belasting.
- Bezuinigingen... Helaas gaat de invoering van Passend Onderwijs niet gepaard met geld, integendeel...
- Kansen! Uitdaging! Integratie!
- Het moet ten goede komen aan de leerling.
- Elk kind telt en hier ook echt voor gaan.
- In de onderbouw zijn gedrag- en leerproblemen vaker te behandelen. In de bovenbouw 'lopen' ze toch vast of krijgen te weinig op hun niveau mee. Kinderen worden mondiger. De theorie en de wil zijn goed aanwezig, maar de praktijk is vaak weerbarstiger.
- Het is zeer waardevol dat 'gewone' kinderen het unieke van elk kind leren zien met eigen mogelijkheden en onmogelijkheden. Het is erg vormend voor een klas.
- De hoge eisen die worden gesteld door inspectie en waarbij je met opbrengstgericht werken ook wel erg op gericht bent, botst mijns inziens op Passend Onderwijs. Je wilt elk kind zo ver mogelijk brengen. Maar je moet daarnaast inzien dat niet ieder kind in staat is om een A of B leerling te worden / zijn.
- Er wordt teveel van leerkrachten gevraagd, terwijl er te weinig middelen zijn.
- Goed ideaal.
- Samen als team duidelijkheid creëren hoe je iets doet en bespreekt.
- De werkdruk, hoeveelheid en verwachtingen in het onderwijs ervaar ik als vrij hoog. Ik wil best hard werken, dat doe ik ook, maar het moet wel acceptabel blijven. Passend Onderwijs = OK, maar dan wel met voldoende ondersteuning.
- Er wordt meer scholing en kwaliteit van leerkrachten gevraagd binnen een korte tijd, kan dat wel?
- Veel extra werkdruk, stress.

Deel vijf van de vragenlijst bevat stellingen met betrekking tot de professionaliteitsopvatting. Deze stellingen zijn in drie onderdelen opgesplitst, dezelfde als de eerste drie onderdelen van deel twee.

1. Vragen gericht op de medewerker persoonlijk.

vraag 1: Ik voel me competent voor mijn job.

vraag 2: Ik heb behoefte aan deskundigheidsbevordering t.a.v. de begeleiding van zorgleerlingen.

vraag 3: Ik heb zicht op wie ik ben als professional.

vraag 4: Ik heb zicht op wat ik kan als professional.

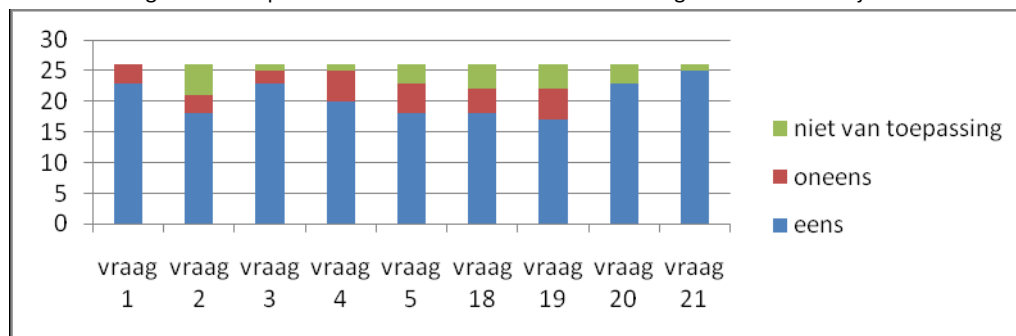
vraag 5: Ik heb een persoonlijke visie op Passend Onderwijs.

vraag 18: Ik stel hoge verwachtingen aan mijn leerlingen.

vraag 19: Ik heb behoefte aan collegiale consultatie / co-teaching / coaching om zicht te hebben op mijn professionaliteit.

vraag 20: Ik ga uit van de mogelijkheden van de kinderen in plaats van zijn beperkingen.

vraag 21: Ik sta open voor nieuwe inzichten en ontwikkelingen in het onderwijs.

Grafiek 7: Professionele ontwikkeling medewerkers

Over het algemeen gesteld heeft elke medewerker een redelijk beeld van zijn eigen professionaliteit. De meeste medewerkers voelen zich competent. Elke medewerker staat open voor nieuwe inzichten en ontwikkelingen in het onderwijs. Ook gaat elke medewerker uit van de mogelijkheden van een kind.

2. Vragen gericht op school en collega's.

vraag 6: Op onze school zijn voldoende middelen om in te zetten bij zorgleerlingen.

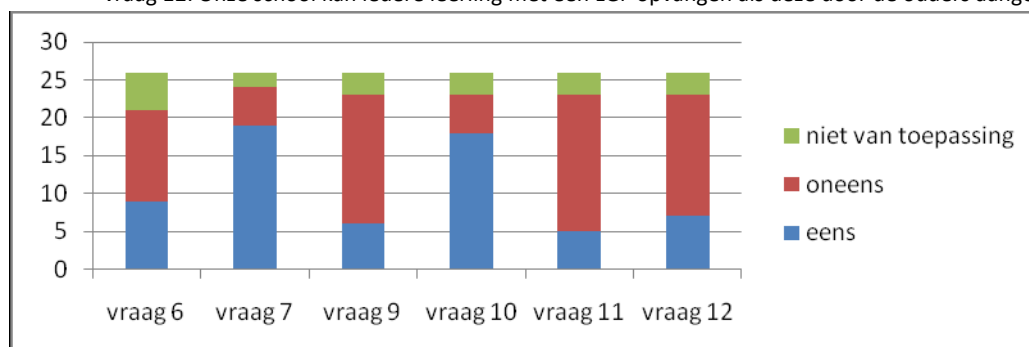
vraag 7: Er zijn vaste leerling-besprekingen op onze school.

vraag 9: Onze school kan leerlingen met gedragsproblemen zelf opvangen.

vraag 10: Onze school kan leerlingen met didactische problemen zelf opvangen.

vraag 11: Onze school kan leerlingen met een meervoudige problematiek (op gedrags- en leerniveau) opvangen.

vraag 12: Onze school kan iedere leerling met een LGF opvangen als deze door de ouders aangemeld wordt.

Grafiek 8: Opvang van zorgleerlingen

Bij dit onderdeel zijn onderlinge verschillen waar te nemen. Veel medewerkers vinden dat er onvoldoende middelen zijn om in te zetten bij zorgleerlingen. De meeste medewerkers vinden dat de school geen leerlingen met gedragsproblemen kan opvangen. Maar daarentegen vinden ze dat leerlingen met didactische problemen wel opgevangen kunnen worden. De meeste medewerkers vinden dat er vaste leerling-besprekingen zijn. De meeste medewerkers vinden dat de school niet elke leerling met een LGF kan opvangen.

3. Vragen gericht op visie.

vraag 8: Er is een vaste procedure op onze school ten aanzien van de omgang met zorgleerlingen.

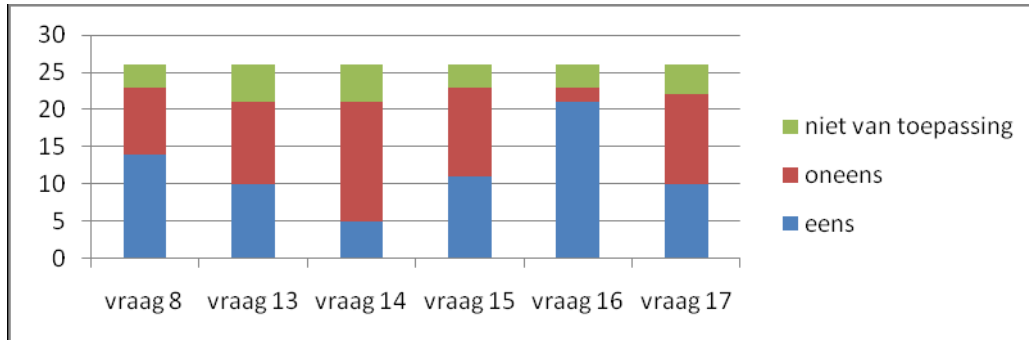
vraag 13: Onze school hanteert een vast model van signaleren - diagnosticeren - hulpverlening - evaluatie bij iedere leerling.

vraag 14: Onze school heeft een beleid welke leerlingen zij kan opvangen en onder welke condities.

vraag 15: Een leerkracht verwijst een leerling meestal naar de RT-er omdat hij zelf geen extra hulp in de groep kan bieden.

vraag 16: Een leerkracht meldt iedere leerling, waarbij hij zich handelingsverlegen voelt, aan bij de IB-er.

vraag 17: De IB-er is verantwoordelijk voor elke bij hem / haar aangemelde leerling.

Grafiek 9: Visie op zorg

Ook bij dit onderdeel zijn grote onderlinge verschillen te zien. Er wordt verschillend gedacht over de vaste procedure omtrent de omgang met zorgleerlingen en omtrent een vaste handelingsprocedure die bij iedere leerling gehanteerd wordt. De meeste medewerkers vinden dat er geen beleid is over welke leerlingen de school kan opvangen en onder welke condities.

4.2.3: Analyse van de gesprekken

Aan de hand van de vragenlijsten zijn gesprekken gevoerd met twaalf medewerkers, te weten de schoolleider (tevens leerkracht), de IB-er, de RT-er (tevens leerkracht), de rugzakbegeleidster, een onderwijsassistente, de ICT-er (tevens leerkracht) en zeven leerkrachten. Elk gesprek is gevoerd door middel van een interview. Van tevoren zijn vragen opgesteld, deze zijn vervolgens tijdens alle gesprekken aan de orde gekomen (zie voor een overzicht van de gestelde vragen bijlage 7).

Uit de gesprekken kwam naar voren, net als bij de vragenlijsten, dat er behoefte is aan een duidelijk beleid dat gevoerd wordt ten aanzien van zorgleerlingen. Er wordt nu onduidelijkheid ervaren op dat gebied. Ook zouden de geïnterviewden willen dat de grenzen aan de zorg duidelijk omschreven worden, dat met elkaar in gesprek gegaan wordt over deze grenzen. Er is gesteld dat het per situatie verschillend is, grenzen kunnen niet star vastgelegd worden. De geïnterviewden weten van zichzelf goed aan te geven waar hun kwaliteiten liggen ten opzichte van zorgleerlingen, maar ook wat hun valkuilen zijn. De meeste medewerkers vinden dat gezorgd moet worden voor een passend aanbod voor ieder kind.

De geïnterviewden zijn voorzichtig met hun mening ten aanzien van Passend Onderwijs. Er heersen vragen omtrent de bezuinigingen. Wel vindt elke geïnterviewde dat het goed is te kijken naar de onderwijsbehoeften van leerlingen, maar daarnaast ook naar de ondersteuningsbehoeften van de leerkrachten. Er is behoefte naar informatie over hoe de Guido de Bres eruit komt te zien als Passend Onderwijs is ingevoerd, over een omschrijving van de gewenste eindsituatie, over hoe er moet worden omgegaan met probleemleerlingen, over wat precies Passend Onderwijs is en wat de Guido de Bres precies Passend Onderwijs vindt. Ook wil een medewerker graag informatie omtrent het rugzakbeleid, welk beleid daar (bovenschools) voor gevoerd wordt. De geïnterviewde leerkrachten geven aan dat ze verwachten in de toekomst veel zelf te zullen doen als leerkracht, als een schakelfiguur, als degene die aanstuurt en uitvoert.

Als vraag is gesteld: Stel je maakt je zorgen over een kind, omdat je twijfelt of hij/zij past in jouw school, of omdat je twijfelt of je dat kind voldoende kunt bieden. Om wat voor soort leerling gaat het dan? Wil je die leerling globaal omschrijven?

Alle medewerkers gaven aan dat het dan gaat om een kind met gedragsproblemen. Daarnaast werd aangegeven dat leerlingen zelfstandig moeten kunnen werken en leerbaar zijn, als twee voorwaarden voor plaatsing in het reguliere basisonderwijs. Vervolgens werd de vraag vanuit Passend Onderwijs gesteld: wat heb je nodig om dit kind zo goed mogelijk te begeleiden? Kun je een korte, maar liefst zo concreet mogelijke beschrijving geven? Als ik de leerling (die hierboven is beschreven) goed wil opvangen, heb ik in elk geval nodig:

Verschillende ondersteuningsbehoeften werden genoemd. Bijna elke geïnterviewde heeft externe deskundige hulp nodig. Maar ook is er behoefte aan een time-out plaats en aan 'achtervang', waarmee bedoeld werd dat er iemand op school aanwezig zou moeten zijn, die tijdelijk de groep kan overnemen wanneer de betreffende leerkracht plotseling tijd moet besteden aan een leerling die gedragsproblemen vertoont. Ook gaven veel medewerkers aan behoefte te hebben aan persoonlijke professionele scholing.

Tijdens de interviews is aan de orde gekomen in hoeverre de medewerkers zich verantwoordelijk voelen voor leerlingen uit andere groepen. De meeste medewerkers voelen zich wel verantwoordelijk voor de andere leerlingen, maar voelen zich niet altijd veilig om daadwerkelijk in te grijpen. Ook hier kwam de behoefte naar voren om leerlingen met elkaar te bespreken, maar ook waar je als leerkracht ondersteund zou willen worden. De meeste geïnterviewden zouden willen dat de deuren van de lokalen open gaan, dat er een eenheid is tussen de leerkrachten, zodat er een goed team ontstaat.

Met betrekking tot Passend Onderwijs wordt van leidinggevendenden verwacht dat ze meekijken naar het proces en naar wat ervoor nodig is om het proces in gang te zetten, dat ze de leerkrachten coachen en steunen, dat ze inzien dat leerkrachten goed begeleid moeten worden bij de uitvoering van Passend Onderwijs, dat ze weten wat er speelt binnen de groepen en dat ze voorwaarden creëren zodat de deuren van de lokalen open gaan.

Alle geïnterviewden zien het nut in van collegiale coaching en co-teaching, mits het een doel dient. Het is belangrijk dat men zich kwetsbaar durft op te stellen. Op deze wijze worden kwaliteiten van leerkrachten benut en ontstaat er een professionele leergemeenschap.

Tenslotte werd gevraagd naar de professionaliteit. De meeste geïnterviewden gaven aan zicht te hebben op hun persoonlijke professionaliteit, daarentegen is er geen zicht op de professionaliteit van elkaar als collega's. Enkele geïnterviewden gaven aan wel op de hoogte te zijn van de professionaliteit van de collega die voor een parallelgroep staat. Gesteld werd dat er meer gesproken moet worden met elkaar. Ook werd gesteld dat het geven en ontvangen van feedback van belang is voor de ontwikkeling van een persoonlijke, professionele leergemeenschap.

4.2.4: Documentenanalyse

De documentenanalyse levert op dat er in april 2010 een onderzoek heeft plaatsgevonden naar het schoolprofiel van de Guido de Bres. Het team ziet de school, volgens het model van Sardes, overwegend als een smalle zorgschool. De ambitie is om een stap te zetten in de richting van een brede zorgschool. De volgende behoeften van leerkrachten, van belang voor dit onderzoek, zijn in april 2010 geformuleerd:

- Teamoverleg voor uitwisseling en kennisdeling.
- Intentie is om alle kinderen in principe op te vangen. De school wil geen kind uitsluiten. Wat mogelijk is hangt af van middelen en ondersteuningsfaciliteiten.
- Bij aanmelding zal het team gezamenlijk een standpunt innemen over de aanpak en ondersteuning op school.

- Leerlingen en leerkrachten helpen elkaar onderling(omzien naar elkaar).
- Leerkrachten werken samen.
- Belangrijk is om deuren open te zetten, achtervang te bieden; dialoog en zaken samen delen.
- Leerlingen met gedragsproblemen worden regelmatig besproken: intervisie en teamvergaderingen.
- Leerkrachten die geschoold zijn geven workshops aan het team.

4.2.5: Triangulatie

Via triangulatie worden de onderzoeksvragen op tenminste drie manieren onderzocht. In dit onderzoek is gebruik gemaakt van de volgende manieren:

- * data verzamelen door middel van gesprekken met leerkrachten en directeurs;
- * beleidsvergadering;
- * documentenanalyse;
- * vragenlijsten;
- * gesprekken;
- * literatuuronderzoek.

Zo ontstaat een 'data triangulatie' en een 'methode triangulatie'.

De triangulatie levert op dat alle bronnen laten zien dat de medewerkers van de Guido de Bres behoefte hebben aan openheid, duidelijkheid, doelgerichtheid en gezamenlijke verantwoordelijkheid.

Ook levert triangulatie op dat er een sterkte behoefte is aan het ontwikkelen van een professionele leergemeenschap als basis voor het bieden van Passend Onderwijs aan alle leerlingen. De meeste medewerkers geven aan zicht te hebben op de persoonlijke professionaliteit, maar niet op de professionaliteit van elkaar. De medewerkers hebben daar echter wel behoefte aan.

HOOFDSTUK 5: CONCLUSIE, DISCUSSIE EN AANBEVELINGEN

In dit hoofdstuk wordt allereerst ingegaan op de uitkomsten naar aanleiding van de onderzoeksvragen en deelvragen. Er wordt gewezen op uitkomsten die elkaar ondersteunen en op uitkomsten die juist tegenstrijdig zijn. Daarbij zal telkens onderscheid worden gemaakt tussen de meningen van het team van de Guido de Bres en die van de beleidsmakers. Aan de hand van de uitkomsten worden conclusies getrokken.

Vervolgens worden de resultaten geïnterpreteerd en inzichtelijk gemaakt door deze onderling met elkaar en met de literatuur te vergelijken. Ook is er in dit hoofdstuk plaats voor discussie en aanbevelingen.

5.1: Conclusie met betrekking tot Passend Onderwijs

Het team van de Guido de Bres vindt dat er een samenhangend pedagogisch beleid gevoerd moet worden; op de school moet een gevoel van veiligheid ontstaan door een klimaat van wederzijds begrip en respect. Er moet kritisch gekeken worden naar de eigen pedagogische visie en praktijk.

Het team vindt dat het de plicht is van een leerkracht om na te streven wat voor elke leerling het beste is. Bij die afweging moet altijd het belang van de groep meegenomen worden. Regulier onderwijs moet gegeven worden waar het kan, maar speciaal onderwijs waar het nodig is. Het getuigt van respect, aldus het team, om een leerling soms te verwijzen. Er heersen vragen omtrent de bezuinigingen. Het is goed om met elkaar te onderzoeken wat de onderwijsbehoeften van leerlingen zijn, een passend aanbod voor ieder kind, maar daarnaast ook wat de ondersteuningsbehoeften van leerkrachten zijn. Er is behoefte aan informatie over hoe de Guido de Bres eruit komt te zien als Passend Onderwijs is ingevoerd, over wat Passend Onderwijs precies is en wat dat voor de Guido de Bres in zal houden. Van leidinggevend wordt verwacht dat ze meekijken naar het proces en naar wat ervoor nodig is om het proces in gang te zetten.

Opvallend aan het team van de Guido de Bres is dat elke leerkracht een eigen mening heeft gevormd ten aanzien van Passend Onderwijs. Er bestaat een verschil tussen leerkrachten van de onderbouw en leerkrachten van de bovenbouw. Er is onvoldoende samen gesproken over dit onderwerp, over specifieke leerlingen, over specifieke situaties en over elkaars professionaliteit. Er is geen visie ontwikkeld op Passend Onderwijs die teambreed gedragen wordt, per leerling wordt jaarlijks opnieuw bekeken op welke manier hem al dan niet onderwijs kan worden aangeboden. Dit wordt onvoldoende met alle leerkrachten besproken. Leerkrachten voelen zich niet altijd bekwaam in de omgang met leerlingen die specifieke onderwijsbehoeften hebben. Er worden onvoldoende intervisievergaderingen belegd, waarbinnen specifieke leerlingen worden besproken. De Guido de Bres is momenteel een school zonder directeur. Mede hierdoor worden er weinig vergaderingen belegd en vinden intervisievergaderingen niet of nauwelijks plaats.

In het theoretisch kader is omschreven wat Passend Onderwijs volgens de beleidsmakers is. De Guido de Bres is in staat Passend Onderwijs te bieden als aan een aantal voorwaarden wordt voldaan. Te denken valt dan aan de ontwikkeling van een professionele leergemeenschap en de heldere formulering van visies, doelstellingen en schoolplannen die door het hele team gedragen worden.

De overeenkomsten in beide visies, die van de beleidsmakers en die van het team van de Guido de Bres, zijn:

- * Er moet worden uitgegaan van de onderwijsbehoeften van de leerlingen, en niet van de tekorten.
- * Elk kind moet onderwijs krijgen wat het beste bij zijn of haar onderwijsbehoeften past.
- * Er moet een visie geformuleerd worden die teambreed gedragen wordt.
- * Leerkrachten stellen zich kritisch op ten aanzien van Passend Onderwijs. Ze vinden dat instanties en personen die de koers richting Passend Onderwijs bepalen te ver van het primaire proces afstaan.
- * Aandacht voor voorwaarden is belangrijk voor de houding van leerkrachten ten aanzien van Passend Onderwijs. Bij het concretiseren van de visie moet er de nodige aandacht zijn voor de voorwaarden om van inclusie een succes te maken.
- * Training moet topprioriteit krijgen. Deskundigheidsbevordering is één van de sleutels voor succes van Passend Onderwijs.

Er zijn ook verschillen. De visie van het team van de Guido de Bres is, in tegenstelling tot de beleidsmakers:

- * Het getuigt van respect om een leerling in sommige gevallen te verwijzen.
- * Leerkrachten van de Guido de Bres vinden, in geval van verwijzing, niet dat ze leerlingen van hun onderwijs uitsluiten. Ze noemen het 'realistisch verwijzen'.
- * De visie van beleidsmakers op Passend Onderwijs is, dat het "een organisatorische en onderwijskundige setting is, waarbij gezamenlijke schoolbesturen hun onderwijsbeleid zo hebben ingericht dat er voor alle leerlingen in de lokale situatie een passend onderwijsarrangement is" (Keesenberg, 2008, p.16). Passend Onderwijs betekent dat elk kind onderwijs krijgt dat het beste bij zijn of haar talenten en beperkingen past. De Guido de Bres deelt deze visie, maar stelt daarbij dat het van belang is duidelijk te maken welke onderwijsarrangementen de school kan bieden, gekeken naar de onderwijsbehoeften van de leerlingen alsmede naar de ondersteuningsbehoeften van de leerkrachten.

5.2: Conclusie met betrekking tot de professionaliteitsopvatting

Over het algemeen gesteld heeft elke medewerker een impliciet beeld van zijn eigen professionaliteit. Er zijn medewerkers die zicht hebben op elkaars professionaliteit, toch vinden de meeste medewerkers dat het onvoldoende is. Het team vindt dat er meer gecommuniceerd moet worden met elkaar. Ook wordt gesteld dat het geven en ontvangen van feedback van belang is voor de ontwikkeling van een professionele leergemeenschap. Er is onvoldoende met elkaar gesproken over hoe de Guido de Bres zich naar zo'n

leergemeenschap kan ontwikkelen. Het team heeft zicht op de eigen professionaliteit, maar niet of nauwelijks op de professionaliteit van de andere medewerkers. Het team heeft daar echter wel behoefte aan. De visie van de beleidsmakers op de professionaliteitopvatting staat omschreven in het theoretisch kader. De overeenkomsten in beide visies, die van de beleidsmakers en die van het team van de Guido de Bres, zijn:

- * Leerkrachten moeten op de hoogte zijn van elkaars professionaliteitopvattingen. Wil Passend Onderwijs een kans van slagen maken, is het van belang deze professionaliteitopvattingen met elkaar te delen.
- * Een expliciete professionaliteitopvatting heeft invloed op de visie van de leerkrachten specifiek op hun schoolprofiel en in het algemeen op Passend Onderwijs. De medewerkers van de Guido de Bres moeten hun eigen professionaliteitopvatting, die nu impliciet is, expliciet maken.
- * In een optimale zorgstructuur, zoals Passend Onderwijs nodig heeft, is samenwerking cruciaal.
- * Bij het opstellen van het beleid en de bijbehorende instrumenten is er te weinig aandacht geschonken aan de professionaliteitopvattingen die verbonden zijn aan het beroep van leerkracht.
- * De professionaliteitopvatting geeft structuur en inhoud aan het zelfbeeld en verankert dit zelfbeeld zo aan sociale systemen.

Er zijn geen verschillen tussen beide visies.

5.3: Conclusie met betrekking tot het zorgbeleid

Wat betreft de visie op zorg zijn de meningen over het algemeen gesteld hetzelfde. Opvallend is dat bijna elke medewerker vindt dat de school scherper moet formuleren wanneer een zorgleerling wel of niet kan worden opgevangen, het is onduidelijk welke leerlingen onder welke condities de school kan opvangen. Er is behoefte aan een herdefiniëring van het begrip 'grenzen aan de zorg'. De medewerkers van de Guido de Bres zeggen dat het lesgeven aan zorgleerlingen heeft bijgedragen aan hun professionele ontwikkeling. Ze voelen zich minder competent in de opvang van leerlingen met gedragsproblemen dan in de opvang van leerlingen met didactische problemen. In de discussie (paragraaf 5.5) zal aan deze bevindingen nog aandacht besteed worden.

Er wordt verschillend gedacht over de vaste handelingsprocedure omtrent de omgang met zorgleerlingen, de meeste medewerkers zeggen hier niet van op de hoogte te zijn.

Tijdens de gesprekken is aan de orde gekomen in hoeverre de medewerkers zich verantwoordelijk voelen voor leerlingen uit andere groepen. De meeste medewerkers voelen zich wel verantwoordelijk voor de andere leerlingen, maar voelen zich niet altijd veilig om daadwerkelijk in te grijpen. Een wens is dat de deuren van de lokalen open gaan, dat er een eenheid is tussen de leerkrachten, zodat er een goed team ontstaat.

De overeenkomst in de visies van de beleidsmakers en het team van de Guido de Bres, is:

- * Vanuit een onderwijskundige invulling van zorg, maken zorgleerlingen de grenzen van het onderwijssysteem zichtbaar. Elke individuele leerling die extra aandacht nodig heeft, vormt een uitdaging voor leerkrachten om hun grenzen te verleggen. Alleen door ervaring op te doen, zal op de langere duur uitwijzen wat in de onderwijspraktijk realistisch is en haalbaar.

Ook hier zijn geen verschillen tussen beide visies.

5.4: Conclusie met betrekking tot de discrepantie tussen uitstroomprofiel en schoolprofiel

Eén van de redenen waarom dit onderzoek heeft plaatsgevonden, is dat op de Guido de Bres een opvallende discrepantie bestaat tussen het uitstroomprofiel en het schoolprofiel. Bergkamp en Vonck (2005) hebben ontdekt dat in veel gevallen de professionaliteitopvatting onjuist is, wat een oorzaak zou kunnen zijn voor de discrepantie. Het praktijkonderzoek heeft zich gericht op de professionaliteitopvatting van leerkrachten met betrekking tot Passend Onderwijs. Ontdekt is dat de leerkrachten een impliciete professionaliteitopvatting

hebben. Door het ontbreken van vergaderingen waarin elkaars deskundigheid wordt onderzocht, weten leerkrachten van elkaar niet waar ze staan in het proces rondom Passend Onderwijs. Uit dit onderzoek is de noodzaak gebleken van dergelijke vergaderingen. Het heeft aangetoond dat het team van de Guido de Bres behoefte heeft aan een meer expliciete professionaliteitopvatting, wat invloed heeft op de visie van de leerkrachten specifiek op hun schoolprofiel (smalle zorgschool) en in het algemeen op Passend Onderwijs.

5.5: Interpretatie en discussie

De documentenanalyse en het literatuuronderzoek laten het belang zien van visies, doelstellingen en schoolplannen die door het hele team gedragen worden. Ook is hieruit gebleken dat het formuleren van de eigen professionaliteitopvatting van basaal belang is om Passend Onderwijs vorm te kunnen geven. Deze professionaliteitopvatting moet gedeeld worden met de andere medewerkers, om zo als team een professionele leergemeenschap te kunnen worden. Passend Onderwijs maakt een kans van slagen wanneer een team zich ontwikkelt tot een professionele leergemeenschap. Uit de onderzoeksgegevens blijkt dat de meeste medewerkers van de Guido de Bres een impliciete, persoonlijke professionaliteitopvatting hebben. Echter, deze opvatting is niet expliciet gemaakt, als collega's wordt er onderling niet over gesproken. Wat betreft het zorgbeleid, zijn de meeste medewerkers hier niet of onvoldoende van op de hoogte. Het zorgbeleid behoeft aandacht, leerkrachten hebben behoefte aan duidelijk omschreven grenzen aan de zorg. Ook moet de procedure omtrent signaleren - diagnosticeren - hulpverlening - evalueren bij iedere leerling, besproken worden. Niet alle medewerkers zijn van de vaste handelingsprocedure op de hoogte. Tijdens de beleidsvergadering kwam naar voren dat leerkrachten zich soms bewust onbekwaam voelen in de omgang met leerlingen die specifieke onderwijsbehoeften hebben, wat frustraties oplevert. Uit de gesprekken is gebleken dat het team van de Guido de Bres zich minder competent voelt in de opvang van leerlingen met gedragsproblemen dan in de opvang van leerlingen met didactische problemen. Dit gevoel van handelingsverlegenheid onder leerkrachten en de effecten hiervan op het invoeren van Passend onderwijs is in veel publicaties een punt van zorg. Dijkstra (2008) beschrijft het effect van handelingsverlegenheid ten aanzien van Passend Onderwijs en de mate waarin leerkrachten hinder daarvan ondervinden. Hij zegt dat houding en geloof in Passend Onderwijs het gedrag van leerkrachten bepaalt. Succes is grotendeels afhankelijk van een positieve houding van de leerkrachten, zij zijn de sleutelfiguren voor de implementatie van Passend Onderwijs. Essentieel is hun houding ten aanzien van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften, hun standpunt aangaande verschillen in de klas en hun bereidheid effectief met deze verschillen om te gaan. Een negatieve houding van leerkrachten leidt tot lage verwachtingen bij de leerling. Kavale (2000) komt in zijn analyse van het inclusiedebat tot de conclusie dat leerkrachten over het concept van Passend Onderwijs vrij positief zijn, maar om zelf te werken met leerlingen met beperkingen of specifieke onderwijsbehoeften veel negatiever zijn. Belangrijkste bezwaar is de hoeveelheid individuele aandacht die aan leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften moet worden besteed. Ook vinden leerkrachten dat ze te weinig ondersteund worden. Avramadis (2002) is van mening dat de houding van leerkrachten vooral bepaald wordt door de aard en de hevigheid van de specifieke onderwijsbehoeften.

Deze interpretatie van de gegevens leidt tot de volgende discussiepunten:

- * Een gesprek aangaan omtrent het expliciet maken van professionaliteitopvattingen;
- * Het zorgbeleid, de visie op zorg en de grenzen aan de zorg aanscherpen, eventueel herformuleren en teambreed bespreken;
- * De competenties van leerkrachten ten aanzien van zorgleerlingen onderzoeken;
- * Een visie op Passend Onderwijs formuleren.

5.6: Aanbevelingen

Recente onderzoeken hebben de noodzaak aangegeven van aanvullende voorbereiding en algemene ondersteuning van de leerkrachten. Dijkstra (2008) vindt dat zonder een samenhangend plan voor leerkrachtraining in de educatieve behoeften van zorgleerlingen, pogingen om deze leerlingen op te nemen in het regulier onderwijs gedoemd zijn te mislukken. Deskundigheidsbevordering is één van de sleutels voor succes van Passend Onderwijs. Avramadis (2002) geeft aan dat training tijdens de opleiding en in de vorm van nascholing kan leiden tot een positieve houding en meer passende emotionele reacties. Dijkstra (2008) stelt dat het verwerven van de vereiste competenties van leerkrachten een vereiste is om tot Passend Onderwijs te komen. Leerkrachten vertonen vaak weerstand tegen vernieuwingen. Wanneer ze de nodige expertise krijgen kan die houding veranderen. Consultatie, samenwerking, gezamenlijke reflectie en probleemoplossend vermogen zijn sleutelvereisten voor Passend Onderwijs. Dit vraagt om een voortdurende onderzoekende houding, waarbij leerkrachten voor elkaar critical friends zijn. Het accent ligt op het begeleiden en professionaliseren van de leerkracht. Leerkrachten zijn niet gewend om ondersteuning te vragen, maar bij Passend Onderwijs zal er steeds meer professionalisering komen in de vorm van coaching, consultatie en andere begeleidingstechnieken.

De voornaamste aanbeveling betreft het expliciet maken van de professionaliteitsopvattingen die de medewerkers impliciet blijken te hebben. Aan te bevelen zijn teamvergaderingen waarin getracht wordt in dialoog elkaars professionaliteit te onderzoeken. Op deze wijze kan een aanzet gemaakt worden naar de ontwikkeling van de Guido de Bres als een professionele leergemeenschap. De medewerkers gaan elkaars deskundigheid onderzoeken en waar nodig bevorderen door bijvoorbeeld nascholing te volgen. Het bovenscholse beleid dient deze nascholing te ondersteunen. Tijdens de teamvergaderingen wordt gesproken over specifieke leerlingen, specifieke onderwijsbehoeften en specifieke ondersteuningsbehoeften. Op deze wijze onderzoekt het team elkaars professionaliteit. Er ontstaat een gezamenlijke verantwoordelijkheid omdat het team van elkaars zorgleerlingen op de hoogte is en weet hoe de zorgleerlingen benaderd moeten worden. De volgende aanbeveling bevat het zorgbeleid. Dit beleid is aanwezig op de Guido de Bres. Het dient onder de aandacht gebracht te worden van het team, het team moet het zich eigen maken. Eventueel gaat het team onderdelen van het beleid herformuleren. Ook moet een discussie plaatsvinden over de grenzen aan de zorg. Aan te bevelen is een duidelijke visie op zorg te formuleren die door het hele team gedragen wordt. Van belang is dat specifiek gemaakt wordt op welke manier het onderwijsaanbod voor zorgleerlingen wordt ontwikkeld, dat wordt omschreven waar de school zich hard voor wil maken om het onderwijs nog meer passend te maken. Op deze wijze verdwijnt de discrepantie tussen het uitstroomprofiel en het schoolprofiel, beschreven in hoofdstuk 1.

Tenslotte worden een aantal korte aanbevelingen gedaan, te weten:

- * Veel medewerkers vinden dat er onvoldoende middelen zijn om in te zetten bij zorgleerlingen. Zorg dat de medewerkers op de hoogte zijn van alle middelen en onderzoek de behoefte aan andere, nieuwe middelen.
- * De meningen zijn sterk verdeeld ten aanzien van de begeleiding van beginnende leerkrachten. Dit punt moet tijdens een teamvergadering besproken worden.
- * Het verschil van mening is tevens terug te vinden ten aanzien van de functionaliteit van het schoolgebouw. Ook dit punt zou besproken moeten worden tijdens een teamvergadering.

In een afrondende aanbeveling wordt ingegaan op de theorie van Meijer (2009). Hij zegt dat als leerkrachten zich zorgen maken over leerlingen, dat vaak betekent dat ze behoefte hebben aan ondersteuning. De ene leerkracht heeft daar eerder behoefte aan dan de ander. Sommige leerkrachten weten van zichzelf goed waar

hun grenzen liggen. Zij kunnen, als zij ondersteuning vragen, redelijk nauwkeurig aangeven wat zij daarvan verwachten. Anderen zijn zich dat minder bewust en hebben vaak een aanleiding van buitenaf nodig om ondersteuning te gaan vragen. Op het onderwijs toegesneden vormen van coaching en consultatie vinden steeds meer ingang binnen het onderwijs. Een verandering in de actuele onderwijsleersituatie, vereist meestal een gedragsverandering van de leerkracht, die gepaard gaat met veranderingen in het zelfbeeld van leerkrachten. Aan de begeleiders van leerkrachten worden dan ook bijzondere eisen gesteld. Gaandeweg is de noodzaak ontdekt van coaching en consultatie als begeleidingsvormen. Coaching is tevens belangrijk voor het verbreken van het isolement van leerkrachten. Zij kunnen op deze wijze ervaren dat zij niet de enige zijn die problemen, frustraties en successen hebben. In het dagelijks werk is er weinig tijd voor reflectie; in een begeleidingstraject krijgt de leerkracht feedback van een buitenstaander die objectief en analytisch kijkt naar de onderwijsleersituatie. Dat levert meer zicht op het eigen handelen op. Bewustwording is een sleutel tot verandering van eigen gedrag.

Op de school is een Master SEN aanwezig. Maak gebruik van haar expertise omtrent het coachen van leerkrachten en omtrent Passend Onderwijs en professionaliteitopvattingen.

5.7: Vervolgonderzoek

Een vervolgonderzoek is aan te bevelen ten aanzien van de professionaliteitopvatting. Aan te bevelen is een onderzoek naar wat het oplevert voor de Guido de Bres wanneer de professionaliteitopvattingen expliciet gemaakt worden. Wat de invloed hiervan is op het schoolprofiel. Wat de invloed hiervan is op de meningen van het team ten aanzien van Passend Onderwijs.

Ook zou er een vervolgonderzoek moeten plaatsvinden met daarin een ontwerp waarin beschreven staat wat leerkrachten specifiek aan begeleiding / ondersteuning nodig hebben om Passend Onderwijs vorm te kunnen geven.

HOOFDSTUK 6: LITERATUURLIJST

- Actis Advies (2009). *Passend Onderwijs*. Gevonden op 1 juni 2011, op <http://www.onderzoekpassendonderwijs.nl>
- Ainscow, M. (1995). *Education for all: making it happen. Keynote address presented at the International Special Education Congress*. Birmingham: University of Cambridge.
- Avramadis, E., & Norwich, B. (2002). Teachers' attitude towards integration / inclusion: a review of the literature. *European Journal of Special Needs*, 17 (2), 129-147.
- Baarda, D.B., & Goede, M.P.M. de (2001). *Basisboek methoden en technieken*. Groningen: Stenfert Kroese.
- Barton, L. (2003). *Inclusive education and teacher education - A basis for hope or a discourse of delusion*. London: Institute of Education, University of London.
- Bergkamp, J., Bruggen, B., van der, Heerink, I., Helder, M., Logtenberg, H., Loonstra, J.H., Mijland, E., Ridder, M.J., de, Schilthuis, H., & Vonck, W. (2005). *Inclusief denken en handelen in het onderwijs*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Beukering, T., van, Meijer, W., & Pameijer, N. (2001). Consultatieve leerlingbegeleiding en handelingsgerichte diagnostiek. Overeenkomsten en verschillen. *Tijdschrift voor Orthopedagogiek*, 40 (2001), 24-37.
- Beukering, T., Pameijer, N., Schulpen, Y., & Veire, H. van de (2008). *Handelingsgericht werken op school. Samen met leerkracht, ouders en kind aan de slag*. Leuven / Voorburg: Acco.
- Bird, G., & Buckley, S. (1997). *Onderwijskundige behoeften van kinderen met Down syndroom*. Amersfoort: V&V Producties.

- Boerwinkel, F. (1975). *Inclusief denken - Een andere tijd vraagt een ander denken*. Bussum: Unieboek BV.
- Cuijpers, M., & Zomerplaag, J. (2003). *Werken aan inclusief onderwijs - Voorbeelden van kinderen met een beperking op een reguliere basisschool*. Utrecht: NIZW Uitgeverij.
- Dijkstra, K., Brakel, D., van, Wetter, E., van & Logtenberg, H. (2008). *Naar een inclusieve omgeving*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Directie Jeugd, Onderwijs en Zorg (2009). *Over passend onderwijs*. Gevonden op 1 juni 2011, op <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs#ref-minocw>
- Evaluatie- en Adviescommissie Passend Onderwijs (2009). *Advies over de voortgang - Op weg naar Passend Onderwijs*. Den Haag: ECPO.
- Evans, J., & Lunt, I. (2002). Inclusive educations: are there limits? *European Journal of Special Needs Educations*, 17 (1), 1-14.
- Forness, S.R., & Kavale, K.A. (2000). History, Rhetoric, and Reality - Analysis of the Inclusion Debate. *Remedial and Special Education*, 21 (5), 279-296.
- Franke, R. (2008). *Passend inclusief onderwijs: doen - Invoeringsprogramma*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Gennep, A. van (2007). *Waardig leven met beperkingen - Over verandering in de hulpverlening aan mensen met beperkingen in hun verstandelijke mogelijkheden*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Gennep, A. van (2000). *Emancipatie van de zwaksten in de samenleving - Over paradigma's van verstandelijke handicap*. Amsterdam: Boom.
- Graaf, A., de & Levy, J. (2008). *Klimaatverandering in organisaties*. Amsterdam: Point / SWP.
- Graaf, G. de (1996). *Mijn kind gaat naar de gewone school*. Leuven / Amersfoort: Acco.
- Graaf, G. de (2006). *Over de grenzen van integratie*. Meppel: Stichting Downsyndroom.
- Graaf, G. de (2009). *Downsyndroom: Leidraad onderwijs*. Meppel: Stichting Downsyndroom.
- Greven, L., & Timmerhuis, A. (2008). Passend Onderwijs - Kansen in beeld! *Sardes: Speciale Editie*, 6, 13-16.
- Groenen, P., Gussen, I., Heijkant, A., van den, Jansen, K., Kats, E., Kokken, M., Morssinkhof, A., Ven, J., van de, Wijnands, M., Willems, A., Lakerveld, J., van & Otter, M. den (2009). *Perspectief op inclusief - Vruchten van praktijkonderzoek*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Grooff, T. (2004). *Samen leren, samen leven - Inclusief onderwijs: één school voor elk kind*. Amersfoort: CPS.
- Hammond, H., & Ingalls, L. (2003). Teachers' Attitude Toward Inclusion: Survey Results from Elementary School Teachers in Three Southwestern Rural School Districts. *Rural Special Education Quarterly*, 22 (2), 24-30.
- Horst, J., van der & Kessel, B. van (2009). *Resultaat door verbinden. Samenwerking als voorwaarde voor passend onderwijs voor leerlingen met gedragsproblemen. Een handreiking voor voortrekkers, doorzetters en bruggenbouwers - Praktijkserie basisschoolmanagement*. Alphen aan de Rijn: Kluwer.
- Houten, D. van (2005). *Onderwijs in een gevarieerde samenleving - Samenvatting inleiding werkconferentie Inclusief Onderwijs*. Driebergen: Stichting Perspectief.
- Hove, G. van (1999). *Het recht van alle kinderen - Inclusief onderwijs: Het perspectief van ouders en kinderen*. Leuven / Amersfoort: Acco.
- Hoyle, E., & John, P.D. (1995). *Professional knowledge and professional practice*. London: Cassell.
- Infinite Financieel (2011). *SWV PO - De huidige en toekomstige situatie in een gemiddeld samenwerkingsverband PO*. Gevonden op 1 juni 2011, op <http://www.infinitebv.nl/site/infinite/assets/documents//Samenvattingen%20stelselwijziging%20passend%20onderwijs.pdf>
- Jansen, L., Schölvinck, M., & Von Weijhrother, J. (2009). *Passend onderwijs, anders beschikken - Niet de verschillen tussen leerlingen, maar de verschillen in instructie en begeleiding zijn belangrijk*. Amersfoort: CPS.

- Kauffman, J.M., & Mock, D.R. (2002). Preparing Teachers for Full Inclusion: Is It Possible? *The Teacher Educator*, 37 (3), 202-215.
- Kelchtermans, G. (1994). *De professionele ontwikkeling van leerkrachten basisonderwijs vanuit biografisch perspectief*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- Keesenberg, H. (2008). *Passend onderwijs, alles op een rij - Praktijkserie basisschoolmanagement*. Alphen aan de Rijn: Kluwer.
- Korthagen, F.A.J. (2001). *Waar doen we het voor? Op zoek naar de essentie van goed leraarschap*. Rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar, op het vakgebied van de Didactiek voor het opleiden van leraren.
- Korthagen, F., & Lagerwerf, B. (2008). *Leren van binnenuit - Onderwijsontwikkeling in een nieuwe tijd*. Soest: Uitgeverij Nelissen.
- Korthagen, F., Koster, B., Melief, K., & Tigchelaar, A. (2009). *Docenten leren reflecteren - Systematische reflectie in de opleiding en begeleiding van leraren*. Barneveld: Uitgeverij Nelissen.
- Landelijke Commissie Toezicht Indicatiestelling (2006). *De groei van de deelname aan cluster 4: opvattingen over oorzaken en groeibeperkende maatregelen*. Den Haag: LCTI.
- Lingsma, M., & Scholten, M. (2007). *Coachen op competentie-ontwikkeling*. Soest: Uitgeverij Nelissen.
- Meijer, C. (2003). *Inclusief onderwijs en de praktijk in de klas*. Brussel: European Agency for Development in Special Needs Education.
- Meijer, C., Soriano, V., & Watkins, A. (2003). *Special Needs Education in Europe - Thematic Publication*. Brussel: European Agency for Development in Special Needs Education.
- Meijer, C.J.W., Pijl, S.J., & Hegarty, S. (1997). *Inclusive education - A global agenda*. London / New York: Routledge.
- Meijer, W. (2009). *Leerkrachten begeleiden bij passend onderwijs*. Amersfoort: CPS.
- Ministerie van OCW (2005). *Blijf groeien: Wet op de beroepen in het onderwijs*. Gevonden op 1 juni 2011, op <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2005/10/14/blijf-groeien-wet-op-de-beroepen-in-het-onderwijs.html>
- Ministerie van OCW (2011). *Van Bijsterveldt - Brief aan Tweede Kamer*. Gevonden op 1 juni 2011, op <http://www.rec-chiron.nl/samenwerkingspartners/downloads>
- Mok, A.L. (1973). *Beroepen in actie - Bijdrage tot een beroepensociologie*. Meppel: Boom.
- Palmer, D.S., Fuller, K., Arora, T., & Nelson, M. (2001). *Taking Sides: Parent Views on Inclusion for Their Children with Severe Disabilities*. Los Angeles: The Council for Exceptional Children.
- Peters, S. (2002). Inclusive education in accelerated and professional development school - A case study of two school efforts in the USA. *International Journal of Inclusive Education*, 5 (4), 287-308.
- Poullisse, N. (2002). *Een wankel evenwicht - De integratie van kinderen met een verstandelijke handicap in het reguliere basisonderwijs*. Nijmegen: ITS.
- Schuman, H. (2007). Passend onderwijs - Pas op de plaats of stap vooruit? *Tijdschrift voor orthopedagogiek*, 46 (3), 267-280.
- Schuman, H. (2010). *Inclusief onderwijs: Dilemma's en uitdagingen*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Seagal, S., & Horne, D. (2008). *Human Dynamics - Samen leven, samen werken*. Scriptum Management.
- Senge, P., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., Dutton, J., & Kleiner, A. (2000). *Schools that Learn – A fifth Discipline Handbook for Educators, Parents and Everyone Who Cares about Education*. New York: Doubleday.
- Shazer, S. de (1985). *Keys to Solution in Brief Therapy*. New York: Norton & Company.
- Spencer, J.S., & Garrick Duhaney, L.M. (1999). The impact of Inclusion on Students With and Without Disabilities and Their Educators. *Remedial and Special Education*, vol. 20 (2), 114-126.

- Tomlinson, S.(1997). *Education 14-19: Critical Perspectives*. London: The Athlone Press.
- Topping, K., & Maloney, S. (2005). *The RoutledgeFalmer Reader in Inclusive Education*. London: RoutledgeFalmer.
- Unesco (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Salamanca.
- Unicef Nederland (2001). *Verdrag inzake de rechten van het kind*. Den Haag: Unicef Nederland.
- Unruh, J.F. (1999). *De zorg voor kinderen met Downsyndroom*. Leuven / Amersfoort: Acco.
- Veenman, S. (1996). *Het coachen van leerkrachten - Een boek voor het begeleiden van leerkrachten*. Amersfoort: CPS.
- Watkins, A. (2003). *Kernthema's in het onderwijs aan leerlingen met beperkingen: Aanbevelingen voor beleidsmakers*. Brussel: European Agency for Development in Special Needs Education.
- Wit-Gosker, T. de (2006). *Meer dan gewoon - Passend onderwijs voor leerlingen met het downsyndroom in de basisschool*. Utrecht: Uitgeverij Agiel.

BIJLAGE 1: FACTSHEET MET GEVOLGEN KABINETSVORSTELLEN

Infinite Financieel (2011) heeft de gevolgen van de kabinetsvoorstellen, die op 31 januari 2011 door het Ministerie van OCW (2011) zijn gepresenteerd aan de Tweede Kamer, in een factsheet beschreven. Schematisch zien de gevolgen van de kabinetsvoorstellen er als volgt uit:

Algemeen			
Dit factsheet vat de gevolgen van de kabinetsvoorstellen samen op het niveau van een samenwerkingsverband (SWV). De bestaande 234 SWV gaan op in 84 nieuwe SWV die in 2012 in het Primair Onderwijs ontstaan. Deze verbanden tellen gemiddeld 18.940 leerlingen. Waarvan 18.120 op de basisscholen, 510 op het special basisonderwijs en 320 op de speciaal onderwijs scholen cluster 3 en 4. Op de scholen voor (speciaal) basisonderwijs zitten 189 kinderen die voorheen een rugzak (cluster 3 en 4) hadden. Bijna 18.000 leerlingen volgen regulier onderwijs zonder extra financiële ondersteuning.			
Basis scholen			
Hoe is het nu?	Wat verandert er?	Wat zijn de gevolgen voor de basisscholen?	Wat zijn de gevolgen voor het speciaal onderwijs?
Kinderen met een indicatie voor speciaal onderwijs (cluster 3 en 4) worden geholpen in	De rugzak verdwijnt. Er komen niet alleen geen nieuwe rugzakken meer bij,	De scholen in het SWV raken maximaal € 2,3 miljoen aan formatie en externe expertise kwijt. Dat zijn 39 formatieplaatsen, mede in het	Het speciaal onderwijs verliest arbeidsplaatsen door het wegvallen van de ambulante begeleiding van

het basisonderwijs met behulp van een rugzak. In een rugzak zit gemiddeld € 12.000, voor extra begeleiding van de leerling en de leerkracht (expertise).	maar alle bestaande rugzakken zijn van de één op de andere dag leeg. Het geld komt, nadat er ongeveer 30% op bezuinigd is, voortaan rechtstreeks bij het SWV binnen.	speciaal onderwijs. Als het SWV na alle verplichte uitgaven geld overhoudt, kan een deel van dit geld weer terugkomen bij de basisscholen. Een deel van 39 formatieplaatsen kan dan in stand blijven. Als de school de rugzakleerling op het oude niveau wil blijven helpen, moeten de klassen groter worden.	rugzakleerlingen in het (s)bo. Sommige van deze leerlingen zullen door het wegvallen van de extra begeleiding alsnog aangewezen zijn op speciaal onderwijs. Als hierdoor het speciaal onderwijs groeit, worden deze kosten in rekening gebracht bij het SWV.
Het SWV onderneemt activiteiten die direct of indirect ten goede komen aan de scholen. Daarnaast geeft het SWV de basisscholen gemiddeld € 100 per leerling voor het realiseren van interne begeleiding en een onderwijszorgstructuur op elke basisschool.	Het SWV krijgt te maken met nieuwe, verplichte uitgaven en extra taken. Hiervoor krijgt men geen extra budget. Mogelijk moet op de € 100 per leerling voor de basisscholen bezuinigd worden.	Het gevolg is dat SWV minder (of in het uiterste geval geen) geld kunnen geven aan de basisscholen voor interne begeleiding en zorgstructuur. Als basisscholen dit toch in stand willen houden, moet er gesneden worden in het primair proces.	

BIJLAGE 2: GEPLANEDE STAPPEN EN BIJBEHORENDE INSTRUMENTEN

MOMENT	ONDERZOEKSTAPPEN	ACTIVITEITEN IN PRAKTIJK
November 2010	Planformulieren A en B inleveren	Invullen van deze planformulieren
December 2010	Gesprek bovenscholse directeur	Afspraak maken en doorspreken
December 2010	Verder met literatuuronderzoek	Mediatheek Windesheim
Januari 2011	Leerkrachten bevragen op houding t.a.v. Passend Onderwijs	Gesprekken voeren
Februari 2011	Literatuur bestuderen, poging om goedkeuring planformulieren te verkrijgen	Studeren / mailcontact begeleidster praktijkonderzoek, nl. Ellen van Wetter

Maart 2011	Vragenlijsten ontwikkelen voor leerkrachten t.a.v. Passend Onderwijs; Beleidsvergadering	Vragenlijsten ontwikkelen; Vergadering voorbereiden en voorzitten
April 2011	Gesprekken voeren leerkrachten t.a.v. Passend Onderwijs, voorwaarden (kennis/vaardigheden/competenties/begeleiding) noodzakelijk voor vormgeving Passend Onderwijs	Gesprekken voeren
Mei 2011	Triangulatie toepassen: alle gegevens uit de onderzoeken analyseren en interpreteren, conclusies trekken en aanbevelingen doen	Analyseren en interpreteren van de onderzoeksgegevens

BIJLAGE 3: PLANFORMULIEREN A EN B

<i>Planformulier praktijkgericht onderzoek</i>
<i>deel A. Wat ga ik onderzoeken?</i>

Gegevens	
<i>Naam student (meisjesnaam)</i>	G.M. Schra
<i>Studentnummer</i>	1029250
<i>Uitstroomprofiel</i>	Begeleiden en innoveren: dynamisch coachen op verschillen.
<i>deeltijd /voltijd / upgrade / e-learning</i>	deeltijd
<i>Onderzoeksbegeleider</i>	Ellen van Wetter
<i>Docent Leerlijn praktijkgericht onderzoek</i>	
<i>Datum toetsmoment 1</i>	
<i>Datum begeleidingsmomenten in onderzoek</i>	10 februari 2011

1. Verlegenheidsituatie

Binnen het SWV bestaat een verlegenheidsituatie ten aanzien van Passend Onderwijs. De verlegenheidsituatie bestaat op meerdere scholen. Dit praktijkonderzoek richt zich op één school, namelijk de Guido de Bres. De verlegenheidsvraag betreft de professionaliteitopvatting van de leerkrachten. Professionaliteitopvattingen beïnvloeden de manier waarop de leerkrachten tegen hun werk aankijken (intern werkconcept), maar ook de manier waarop de maatschappij (en dus de beleidsmakers) naar het beroep van leerkrachten kijkt. De professionaliteitopvatting van een leerkracht bestaat uit zijn beelden, opvattingen en interpretaties, op basis van zijn eigen waardensysteem en betekenisgevingen. Eén van de kernproblemen waar de Guido de Bres voor staat, is het herformuleren van de professionaliteitopvatting van de leerkracht. Pas als die geformuleerd is en breed gedragen wordt, kan daadwerkelijk richting en invulling aan Passend Onderwijs gegeven worden. Dit onderzoek richt zich op de professionaliteitopvatting van leerkrachten en zijdelings op de ondersteuning die leerkrachten nodig hebben om Passend Onderwijs te kunnen implementeren.

Op de Guido de Bres bestaat een opvallende discrepantie tussen het uitstroomprofiel (het percentage verwijzingen naar het speciaal onderwijs) en het schoolprofiel. Het uitstroomprofiel is 0.38 %, ver beneden het landelijk gemiddelde van 3 %. Maar in het schoolprofiel komt naar voren dat de school zichzelf inschaalt als een smalle zorgschool. Dit is niet in overeenstemming met elkaar. Hier wordt in het onderzoek aandacht aan gegeven. Hoe kan dit? Is er sprake van onzorgvuldig handelen en hadden veel meer leerlingen doorverwezen moeten worden? Of doet de school het goed zonder dat de leerkrachten dit scherp hebben? Dit maakt de vraag naar de professionaliteitopvatting van leerkrachten tot een boeiende vraag. Zijn de leerkrachten onbewust bekwaam? Of handelen de leerkrachten onverantwoord en zijn ze onbewust onbekwaam?

Om goed onderwijs te kunnen bieden zijn er goede leerkrachten nodig. Volgens het Ministerie van OCW (2005) is een leerkracht goed als hij de beschikking heeft over een aantal competenties. In de 'Wet op de Beroepen In het Onderwijs' beschrijft dit Ministerie de competenties waaraan leerkrachten

moeten voldoen:

1. *Interpersoonlijk competent;*
2. *Pedagogisch competent;*
3. *Vakinhoudelijk en didactisch competent;*
4. *Organisatorisch competent;*
5. *Competent in het samenwerken met collega's;*
6. *Competent in het samenwerken met de omgeving;*
7. *Competent in reflectie en ontwikkeling.*

Door deze competenties worden leerkrachten gestimuleerd om aan een bepaalde kwaliteit te blijven voldoen. Het gaat niet alleen maar om bekwaam zijn, maar ook om bekwaam blijven.

2. Doelstelling

De reden waarom dit onderzoek plaatsvindt, is dat op de Guido de Bres een professionaliteitopvatting ontbreekt ten aanzien van Passend Onderwijs. Dit is te zien aan de opvallende discrepantie tussen het uitstroomprofiel en het schoolprofiel, zoals in de verlegenheidsituatie beschreven staat. Bergkamp en Vonck (2005) hebben ontdekt dat in veel gevallen de professionaliteitopvatting onjuist is, wat een oorzaak zou kunnen zijn voor de discrepantie. Het praktijkonderzoek wil zich richten op de professionaliteitopvatting van leerkrachten. Het wil de vaak impliciete professionaliteitopvattingen meer expliciet maken. Het wil onderzoeken of een meer expliciete professionaliteitopvatting invloed heeft op de visie van de leerkrachten specifiek op hun schoolprofiel (smalle zorgschool) en in het algemeen op Passend Onderwijs.

3. Centrale vraagstelling

Welke professionaliteitopvatting en welke visie van docenten en beleidsmakers kan er voor de Guido de Bres worden geformuleerd ten aanzien van Passend Onderwijs en wat zijn de kenmerkende overeenkomsten en verschillen?

4. Verantwoording en onderbouwing vanuit literatuur van centrale vraagstelling en onderzoeksvragen.

Actis Advies (2009). Passend Onderwijs. Gevonden op 1 juni 2011, op

<http://www.onderzoekpassendonderwijs.nl>

Ainscow, M. (1995). Education for all: making it happen. Keynote address presented at the International Special Education Congress. Birmingham: University of Cambridge.

Avramadis, E., & Norwich, B. (2002). Teachers' attitude towards integration / inclusion: a review of the literature. European Journal of Special Needs, 17 (2), 129-147.

- Baarda, D.B., & Goede, M.P.M. de (2001). *Basisboek methoden en technieken*. Groningen: Stenfert Kroese.
- Barton, L. (2003). *Inclusive education and teacher education - A basis for hope or a discourse of delusion*. London: Institute of Education, University of London.
- Bergkamp, J., Bruggen, B., van der, Heerink, I., Helder, M., Logtenberg, H., Loonstra, J.H., Mijland, E., Ridder, M.J., de, Schilthuis, H., & Vonck, W. (2005). *Inclusief denken en handelen in het onderwijs*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Beukering, T., van, Meijer, W., & Pameijer, N. (2001). *Consultieve leerlingbegeleiding en handelingsgerichte diagnostiek. Overeenkomsten en verschillen*. Tijdschrift voor Orthopedagogiek, 40 (2001), 24-37.
- Beukering, T., Pameijer, N., Schulpen, Y., & Veire, H. van de (2008). *Handelingsgericht werken op school. Samen met leerkracht, ouders en kind aan de slag*. Leuven / Voorburg: Acco.
- Bird, G., & Buckley, S. (1997). *Onderwijskundige behoeften van kinderen met Down syndroom*. Amersfoort: V&V Producties.
- Boerwinkel, F. (1975). *Inclusief denken - Een andere tijd vraagt een ander denken*. Bussum: Unieboek BV.
- Cuijpers, M., & Zomerplaat, J. (2003). *Werken aan inclusief onderwijs - Voorbeelden van kinderen met een beperking op een reguliere basisschool*. Utrecht: NIZW Uitgeverij.
- Dijkstra, K., Brakel, D., van, Wetter, E., van & Logtenberg, H. (2008). *Naar een inclusieve omgeving*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Directie Jeugd, Onderwijs en Zorg (2009). *Over passend onderwijs*. Gevonden op 1 juni 2011, op <http://www.rijksoverheid.nl/onderwerpen/passend-onderwijs#ref-minocw>
- Evaluatie- en Adviescommissie Passend Onderwijs (2009). *Advies over de voortgang - Op weg naar Passend Onderwijs*. Den Haag: ECPO.
- Evans, J., & Lunt, I. (2002). *Inclusive educations: are there limits?* European Journal of Special Needs Educations, 17 (1), 1-14.
- Forness, S.R., & Kavale, K.A. (2000). *History, Rhetoric, and Reality - Analysis of the Inclusion Debate*. Remedial and Special Education, 21 (5), 279-296.
- Franke, R. (2008). *Passend inclusief onderwijs: doen - Invoeringsprogramma*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Gennep, A. van (2007). *Waardig leven met beperkingen - Over verandering in de hulpverlening aan mensen met beperkingen in hun verstandelijke mogelijkheden*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Gennep, A. van (2000). *Emancipatie van de zwaksten in de samenleving - Over paradigma's van verstandelijke handicap*. Amsterdam: Boom.
- Graaf, A., de & Levy, J. (2008). *Klimaatverandering in organisaties*. Amsterdam: Point / SWP.
- Graaf, G. de (1996). *Mijn kind gaat naar de gewone school*. Leuven / Amersfoort: Acco.

- Graaf, G. de (2006). *Over de grenzen van integratie*. Meppel: Stichting Downsyndroom.
- Graaf, G. de (2009). *Downsyndroom: Leidraad onderwijs*. Meppel: Stichting Downsyndroom.
- Greven, L., & Timmerhuis, A. (2008). *Passend Onderwijs - Kansen in beeld! Sardes: Speciale Editie*, 6, 13-16.
- Groenen, P., Gussen, I., Heijkant, A., van den, Jansen, K., Kats, E., Kokken, M., Morssinkhof, A., Ven, J., van de, Wijnands, M., Willems, A., Lakerveld, J., van & Otter, M. den (2009). *Perspectief op inclusief - Vruchten van praktijkonderzoek*. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.
- Grooff, T. (2004). *Samen leren, samen leven - Inclusief onderwijs: één school voor elk kind*. Amersfoort: CPS.
- Hammond, H., & Ingalls, L. (2003). *Teachers' Attitude Toward Inclusion: Survey Results from Elementary School Teachers in Three Southwestern Rural School Districts*. *Rural Special Education Quarterly*, 22 (2), 24-30.
- Horst, J., van der & Kessel, B. van (2009). *Resultaat door verbinden. Samenwerking als voorwaarde voor passend onderwijs voor leerlingen met gedragsproblemen. Een handreiking voor voortrekkers, doorzetters en bruggenbouwers - Praktijkserie basisschoolmanagement*. Alphen aan de Rijn: Kluwer.
- Houten, D. van (2005). *Onderwijs in een gevarieerde samenleving - Samenvatting inleiding werkconferentie Inclusief Onderwijs*. Driebergen: Stichting Perspectief.
- Hove, G. van (1999). *Het recht van alle kinderen - Inclusief onderwijs: Het perspectief van ouders en kinderen*. Leuven / Amersfoort: Acco.
- Hoyle, E., & John, P.D. (1995). *Professional knowledge and professional practice*. London: Cassell.
- Infinite Financieel (2011). *SWV PO - De huidige en toekomstige situatie in een gemiddeld samenwerkingsverband PO*. Gevonden op 1 juni 2011, op <http://www.infinitebv.nl/site/infinite/assets/documents//Samenvattingen%20stelselwijziging%20passend%20onderwijs.pdf>
- Jansen, L., Schölvinck, M., & Von Weijhrother, J. (2009). *Passend onderwijs, anders beschikken - Niet de verschillen tussen leerlingen, maar de verschillen in instructie en begeleiding zijn belangrijk*. Amersfoort: CPS.
- Kauffman, J.M., & Mock, D.R. (2002). *Preparing Teachers for Full Inclusion: Is It Possible? The Teacher Educator*, 37 (3), 202-215.
- Kelchtermans, G. (1994). *De professionele ontwikkeling van leerkrachten basisonderwijs vanuit biografisch perspectief*. Leuven: Universitaire Pers Leuven.
- Keesenberg, H. (2008). *Passend onderwijs, alles op een rij - Praktijkserie basisschoolmanagement*. Alphen aan de Rijn: Kluwer.
- Korthagen, F.A.J. (2001). *Waar doen we het voor? Op zoek naar de essentie van goed leraarschap. Rede, uitgesproken bij de aanvaarding van het ambt van bijzonder hoogleraar, op het vakgebied van de Didactiek voor het opleiden van leraren*.
- Korthagen, F., & Lagerwerf, B. (2008). *Leren van binnenuit - Onderwijsontwikkeling in een nieuwe tijd*. Soest:

Uitgeverij Nelissen.

Korthagen, F., Koster, B., Melief, K., & Tigchelaar, A. (2009). Docenten leren reflecteren - Systematische reflectie in de opleiding en begeleiding van leraren. Barneveld: Uitgeverij Nelissen.

Landelijke Commissie Toezicht Indicatiestelling (2006). De groei van de deelname aan cluster 4: opvattingen over oorzaken en groeibeperkende maatregelen. Den Haag: LCTI.

Lingsma, M., & Scholten, M. (2007). Coachen op competentie-ontwikkeling. Soest: Uitgeverij Nelissen.

Meijer, C. (2003). Inclusief onderwijs en de praktijk in de klas. Brussel: European Agency for Development in Special Needs Education.

Meijer, C., Soriano, V., & Watkins, A. (2003). Special Needs Education in Europe - Thematic Publication. Brussel: European Agency for Development in Special Needs Education.

Meijer, C.J.W., Pijl, S.J., & Hegarty, S. (1997). Inclusive education - A global agenda. London / New York: Routledge.

Meijer, W. (2009). Leerkrachten begeleiden bij passend onderwijs. Amersfoort: CPS.

Ministerie van OCW (2005). Blijf groeien: Wet op de beroepen in het onderwijs. Gevonden op 1 juni 2011, op <http://www.rijksoverheid.nl/documenten-en-publicaties/rapporten/2005/10/14/blijf-groeien-wet-op-de-beroepen-in-het-onderwijs.html>

Ministerie van OCW (2011). Van Bijsterveld - Brief aan Tweede Kamer. Gevonden op 1 juni 2011, op <http://www.rec-chiron.nl/samenwerkingspartners/downloads>

Mok, A.L. (1973). Beroepen in actie - Bijdrage tot een beroepensociologie. Meppel: Boom.

Palmer, D.S., Fuller, K., Arora, T., & Nelson, M. (2001). Taking Sides: Parent Views on Inclusion for Their Children with Severe Disabilities. Los Angeles: The Council for Exceptional Children.

Peters, S. (2002). Inclusive education in accelerated and professional development school - A case study of two school efforts in the USA. International Journal of Inclusive Education, 5 (4), 287-308.

Poullisse, N. (2002). Een wankel evenwicht - De integratie van kinderen met een verstandelijke handicap in het reguliere basisonderwijs. Nijmegen: ITS.

Schuman, H. (2007). Passend onderwijs - Pas op de plaats of stap vooruit? Tijdschrift voor orthopedagogiek, 46 (3), 267-280.

Schuman, H. (2010). Inclusief onderwijs: Dilemma's en uitdagingen. Antwerpen / Apeldoorn: Garant.

Seagal, S., & Horne, D. (2008). Human Dynamics - Samen leven, samen werken. Scriptum Management.

Senge, P., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Smith, B., Dutton, J., & Kleiner, A. (2000). Schools that Learn – A fifth Discipline Handbook for Educators, Parents and Everyone Who Cares about Education. New York: Doubleday.

Shazer, S. de (1985). *Keys to Solution in Brief Therapy*. New York: Norton & Company.

Spencer, J.S., & Garrick Duhaney, L.M. (1999). *The impact of Inclusion on Students With and Without Disabilities and Their Educators*. *Remedial and Special Education*, vol. 20 (2), 114-126.

Tomlinson, S.(1997). *Education 14-19: Critical Perspectives*. London: The Athlone Press.

Topping, K., & Maloney, S. (2005). *The RoutledgeFalmer Reader in Inclusive Education*. London: RoutledgeFalmer.

Unesco (1994). *The Salamanca Statement and Framework for Action on Special Needs Education*. Salamanca.

Unicef Nederland (2001). *Verdrag inzake de rechten van het kind*. Den Haag: Unicef Nederland.

Unruh, J.F. (1999). *De zorg voor kinderen met Downsyndroom*. Leuven / Amersfoort: Acco.

Veenman, S. (1996). *Het coachen van leerkrachten - Een boek voor het begeleiden van leerkrachten*. Amersfoort: CPS.

Watkins, A. (2003). *Kernthema's in het onderwijs aan leerlingen met beperkingen: Aanbevelingen voor beleidsmakers*. Brussel: European Agency for Development in Special Needs Education.

Wit-Gosker, T. de (2006). *Meer dan gewoon - Passend onderwijs voor leerlingen met het downsyndroom in de basisschool*. Utrecht: Uitgeverij Agiel.

Ik heb na het lezen van deze literatuur ontdekt dat er veel geschreven is over inclusief onderwijs. Ik heb eind 2010 een module 'inclusief onderwijs' gevolgd op de Windesheim, met als eindopdracht een visiestuk te schrijven. Voor deze opdracht heb ik veel literatuur doorgenomen. Inmiddels heb ik ook nieuwe literatuur gevonden. In één van die boeken kwam ik tegen dat de professionaliteitopvatting allesbepalend is voor de mate van welslagen van inclusief onderwijs. Ik las over het belang van een goede, gedeelde visie ten aanzien van inclusief onderwijs, wat mij bepaalde bij het feit dat het aan visie en beleid ontbreekt op de Guido de Bres. Door het lezen van de literatuur kon ik mijn onderzoeksvragen aanscherpen en verfijnen. Het hielp mij bij het trechteren daarvan. Ik heb de neiging zaken groot aan te pakken, vind het moeilijk om er een onderdeel uit te halen. Ik zou het allerliefst inclusief onderwijs op alle scholen van mijn samenwerkingsverband willen onderzoeken. Maar ik ga klein beginnen door alleen de school waar ik zelf werk, te onderzoeken. De literatuur heeft me geholpen om mijn onderzoek te versmallen en in te kaderen. Uiteindelijk heb ik besloten me voornamelijk te richten op de leerkrachten en op de begeleiding die ze nodig hebben om inclusief onderwijs vorm te kunnen geven.

5. Onderzoeksvragen en deelvragen

Centrale vraagstelling (herhaling):

Welke professionaliteitopvatting en welke visie van docenten en beleidsmakers kan er voor de Guido de Bres worden geformuleerd ten aanzien van Passend Onderwijs en wat zijn de kenmerkende overeenkomsten en verschillen?

Onderzoeksvraag 1:

Wat is Passend Onderwijs en wat wil de Guido de Bres bieden aan Passend Onderwijs? Wat is de

professionaliteitopvatting van de leerkrachten van de Guido de Bres?

Deelvragen:

- *Wat is Passend Onderwijs? Wanneer is er sprake van Passend Onderwijs?*
- *Wat wil de Guido de Bres op het zorgvlak bieden aan Passend Onderwijs? Welke grenzen zijn er? Willen we leerlingen uitsluiten van ons onderwijs? Waar willen we eindigen, als we eenmaal beginnen met uitsluiten?*
- *Wat is de professionaliteitopvatting van de leerkrachten van de Guido de Bres?*

Onderzoeksvraag 2:

Wat is de visie van de beleidsmakers ten aanzien van Passend Onderwijs? Wat is de professionaliteitopvatting van de beleidsmakers?

Deelvragen:

- *Wat is de visie van de beleidsmakers op Passend Onderwijs?*
- *Wat is de professionaliteitopvatting van de beleidsmakers?*

Onderzoeksvraag 3:

Wat levert een vergelijking van de professionaliteitopvatting van de Guido de Bres met die van de beleidsmakers ten aanzien van Passend Onderwijs op? Wat zijn overeenkomsten? Wat zijn verschillen?

Deelvragen:

- *Wat zijn overeenkomsten in de beide professionaliteitopvattingen? Wat zijn verschillen? Wat levert deze vergelijking op?*
- *Hoe kunnen beide professionaliteitopvattingen verenigd worden in een gedeelde professionaliteitopvatting van de leerkrachten op de Guido de Bres ten aanzien van Passend Onderwijs?*

Planformulier praktijkgericht onderzoek

deel B. Hoe ga ik onderzoeken?

1. Doelgroepen van het onderzoek: bij wie ga je gegevens verzamelen? (onderzoeksgroep). Geef bij iedere aangekruiste mogelijkheid tussen haakjes een schatting van het aantal (N).

- x leraren (22)
- x andere schoolfunctionarissen (2 directeuren, 1 IB-er, 2 onderwijsassistentes, 1 rugzakbegeleidster)
- x andere personen, nl. bovenschoolse directeur (1)

2. Hoe ga je gegevens verzamelen? Kruis alle te gebruiken instrumenten aan.

- x interviews/gesprekken
- x vragenlijsten/enquetes
- x documentanalyse: schriftelijke bronnen, bestaande documenten, literatuur
- x Anders, nl.: een beleidsvergadering beleggen, daarin op de manier van Socrates de verschillende professionaliteitopvattingen van de verschillende leerkrachten bespreken.

3. Welke documenten gebruik je hierbij?

- x Schoolwerkplan
- x Schoolnotulen en -verslagen
- x Anders, nl. bovenschoolse documenten/notulen en bestaande literatuur

4. Welke instrumenten ga je gebruiken?

Geef hieronder een korte beschrijving per instrument

Instrument	Doel? Wat 'meet' het instrument?	Waar komt het instrument vandaan?
1. Beleidsvergaderingen	Consensus kweken t.a.v. de professionaliteit-opvatting die leerkrachten hebben met betrekking tot Passend Onderwijs. De leerkrachten kiezen uit een aantal pedagogische kwaliteiten en gaan daarover met elkaar in gesprek.	Door middel van kaartjes met omschreven pedagogische kwaliteiten en een startvraag een gesprek voeren op de manier van Socrates.
2. Vragenlijsten	Mening peilen van de leerkrachten t.a.v. Passend Onderwijs.	Zelf ontwikkelen.
3. Gesprekken	Professionaliteitopvatting achterhalen van de leerkrachten t.a.v. Passend Onderwijs.	Zelf ontwikkelen.
4. Documentenanalyse	Onderzoeken wat bestaande visie is t.a.v. Passend Onderwijs en zorg; onderzoeken hoe uitslag schoolprofiel tot stand is gekomen.	(Boven)schoolse documenten / notulen / verslagen.
5. Literatuuronderzoek	Visie en professionaliteitopvatting van beleidsmakers bestuderen en omschrijven.	Literatuur.
6. Triangulatie	Triangulatie: Eenzelfde vraag wordt op (minstens) drie manieren onderzocht. Indien deze verschillende manieren hetzelfde antwoord geven, wordt ervan uitgegaan dat het klopt. Als de verschillende bronnen een verschillend resultaat opleveren, wordt een dieper onderzoek gedaan. Er wordt gebruik gemaakt van 'data triangulatie' (data verzamelen d.m.v. gesprekken met leerkrachten & directeuren / groepsdiscussie / notulen / vragenlijsten / etc.). Er wordt ook gebruik gemaakt van 'methode triangulatie' (verschillende onderzoeksmethodes, t.w.:	Triangulatie via diverse bronnen: • Literatuur; • Leerkrachten; • Bovenschools directeur; • Lokale directeuren; • Gesprekken/

	<i>literatuur onderzoek / vragenlijsten / gesprekken / etc.). In een gesprek met de bovenschoolse directeur wordt over de visie gesproken die het SWV erop na houdt t.a.v. Passend Onderwijs.</i>	<i>groepsdiscussie;</i> • <i>Vragenlijsten;</i> • <i>Documenten.</i>
--	---	---

5. Voor welke onderzoeksopzet kies je nu op grond van de antwoorden op de vragen B1 tot en met B5?

- x actieonderzoek
- x kwalitatief onderzoek
- x beschrijvend onderzoek

6. Hoe vaak ga je gegevens verzamelen?

- x Sommige gegevens eenmalig, andere gegevens op meerdere momenten

7. Communicatie

Op welke wijze communiceer je met je (school)organisatie over de opzet, uitvoering en communicatie over je praktijkgerichte onderzoek?

Ik communiceer met de bovenschoolse directeur en met mijn locatiedirecteur/schoolleider/IB-er over de opzet, communicatie en uitvoering van dit praktijkgerichte onderzoek.

8. Planning

MOMENT	ONDERZOEKSSTAPPEN	ACTIVITEITEN IN PRAKTIJK
November 2010	Planformulieren A en B inleveren	Invullen van deze planformulieren
December 2010	Gesprek bovenschoolse directeur	Afspraak maken en doorspreken
December 2010	Verder met literatuuronderzoek	Mediatheek Windesheim
Januari 2011	Leerkrachten bevragen op houding t.a.v. Passend Onderwijs	Gesprekken voeren
Februari 2011	Literatuur bestuderen, poging om goedkeuring planformulieren te verkrijgen	Studeren / mailcontact begeleidster praktijkonderzoek, nl. Ellen van Wetter
Maart 2011	Vragenlijsten ontwikkelen voor leerkrachten t.a.v. Passend Onderwijs; Beleidsvergadering	Vragenlijsten ontwikkelen; Vergadering voorbereiden en

		voorzitten
April 2011	<i>Gesprekken voeren leerkrachten t.a.v. Passend Onderwijs, voorwaarden (kennis/vaardigheden/competenties/begeleiding) noodzakelijk voor vormgeving Passend Onderwijs</i>	<i>Gesprekken voeren</i>
Mei 2011	<i>Triangulatie toepassen: alle gegevens uit de onderzoeken analyseren en interpreteren, conclusies trekken en aanbevelingen doen</i>	<i>Analyseren en interpreteren van de onderzoeksgegevens</i>

Matrix "Deelvragen - Instrumenten-items"

	Instrumenten-items						
	1	2	3	4	5	6	
Deelvragen	1.1					X	
	1.2	X	X	X	X		
	1.3	X	X	X			
	2.1				X	X	
	2.2				X	X	
	3.1						X
	3.2						X

BIJLAGE 4: ANALYSE BELEIDSVERGADERING

Beleidsvergadering gehouden op 30 maart 2011.

Onderdeel Passend Onderwijs, bestaand uit twee delen:

1. Start maken met professionaliteitopvatting.

2. Socratisch gesprek voeren over Passend Onderwijs.

1. Iedere deelnemer krijgt dertig kaartjes. Op de kaartjes staan uitspraken met betrekking tot de leerkracht als persoon en als professional. Elke deelnemer moet vijf kaartjes kiezen. Daar staan de uitspraken op die ze bepalend vinden voor hun professionaliteitopvattingen en idealen. Vervolgens gaan de deelnemers in groepen van 3/4 personen uiteen. De deelnemers gaan in de groepen met elkaar in gesprek over de persoonlijke visie op pedagogische kwaliteit. Ze bekijken de kaartjes van elkaar en proberen als groep uiteindelijk vijf kaartjes over te houden.

Er zijn zes groepjes gevormd. De volgende zes uitspraken zijn als meest genoemd:

1. kaartje 4: De school voert een samenhangend pedagogisch beleid (3 keer);
2. kaartje 9: Veiligheid door een klimaat van wederzijds begrip en respect (4 keer);
3. kaartje 10: Regelmatig contact met ouders over hun kind (5 keer);
4. kaartje 22: Leerlingen leren zich op school en daarbuiten sociaal verantwoordelijk gedragen (3 keer);
5. kaartje 24: Leerlingen werken veel samen en helpen elkaar (4 keer);
6. kaartje 28: Binnen het team kritisch kijken naar de eigen pedagogische visie en praktijk (4 keer).

Met deze uitspraken kan ik een aanzet maken naar het vormen van een professionaliteitopvatting die door het hele team gedragen wordt.

2. Dit onderdeel start ik met het uitleggen van de socratische methode. De groep collega's wordt vervolgens verdeeld in twee subgroepen van ongeveer 10 personen. Ik ben gespreksleider bij de ene groep, een collega wil gespreksleider zijn bij de andere groep. Elke groep bedenkt een concreet geval (dit kind - deze leerkracht - deze groep). De uitgangsvraag is: *Welk recht heb ik als leerkracht om leerlingen uit te sluiten van mijn onderwijs? Waar eindig ik, als ik eenmaal begin met uitsluiten?* De groepen gaan aan de slag. Uiteindelijk schrijven beide groepen een aantal punten op, die het gesprek weergeven. Deze punten neem ik over:

1. Groep A:

- Het is de plicht van een leerkracht om na te streven wat voor elk kind het beste is. Bij die afweging moet altijd het belang van de groep meegenomen worden.
- Het getuigt van respect voor een kind om soms te verwijzen.

2. Groep B:

- Noem het niet 'uitsluiten', maar 'realistisch verwijzen';
- Gewoon waar het kan, speciaal waar het nodig is.....;
- Goed om over visie te praten (grenzen aan zorg);
- Elk kind telt, ook op het Speciale Basis Onderwijs.

De conclusie die getrokken kan worden, na het onderzoek dat tot dusver heeft plaatsgevonden, is als volgt: Elke leerkracht heeft een eigen mening gevormd ten aanzien van Passend Onderwijs. Er bestaat een verschil tussen leerkrachten van de onderbouw en leerkrachten van de bovenbouw. Er zijn veel verschillende meningen, de meningen zijn sterk verdeeld. Er is geen eenheid in het team, alle neuzen staan verschillende kanten op. Er is onvoldoende samen gesproken over dit onderwerp, over specifieke leerlingen, over specifieke situaties. Er is geen visie ontwikkeld die teambreed gedragen wordt. Leerkrachten voelen zich niet bekwaam in de omgang met leerlingen die specifieke onderwijsbehoeften hebben.

Mijn persoonlijke conclusie na dit voorlopige onderzoek is:

- Er wordt niet of nauwelijks met elkaar gesproken over elkaars professionaliteit, er bestaat geen visie die breed gedragen wordt ten aanzien van de professionaliteitsopvatting van elke leerkracht;
- Dat geldt ook voor de visie op Passend Onderwijs en hieraan gekoppeld de visie op grenzen aan de zorg. De school heeft hier geen beleid voor ontwikkeld, per leerling wordt jaarlijks opnieuw bekeken op welke manier hem al dan niet onderwijs kan worden aangeboden. Dit wordt onvoldoende met alle leerkrachten besproken;
- Leerkrachten voelen zich onbekwaam ten aanzien van leerlingen met specifieke onderwijsbehoeften;
- Elke mening van elke leerkracht telt: de neuzen staan verschillende kanten op;
- Er worden onvoldoende intervisievergaderingen belegd, waarbinnen specifieke leerlingen worden besproken.

De volgende aanbevelingen wil ik doen:

- Houdt een vervolgvergadering waarin verbredend en verdiepend wordt doorgesproken over de zaken die tijdens deze vergadering naar boven zijn gekomen en voer individuele gesprekken met leerkrachten;
- Ontwikkel een visie op professionaliteit, alsmede op Passend Onderwijs en grenzen aan zorg;
- Beleg intervisievergaderingen;
- Zorg dat door bovenstaande aanbevelingen de neuzen dezelfde kant opstaan, dat de visie breed gedragen wordt;
- Maak gebruik van co-teaching, collegiale coaching, mentoring en de onderzoekende houding om zo de handelingsverlegenheid te verkleinen.

1. Duidelijke regels over pesten, dreigen en discrimineren	16. Binnen het team is er intervisie en onderlinge collegiale steun
2. Leerlingen leren omgaan met onveiligheid en onzekerheid	17. Leerlingen begrijpen de zin van de lesstof en de opdrachten
3. Leerlingen leren zorg dragen voor etnisch culturele diversiteit	18. Leerlingen leren nadenken over wat zij belangrijk vinden
4. De school voert een samenhangend pedagogisch beleid	19. Maatregelen om de veiligheid van de fysieke leeromgeving te garanderen
5. Geen enkele leerling is een hopeloos geval	20. Leerlingen leren wat nodig is voor diploma en beroep
6. Leerlingen beschouwen de school als een plek waar ze zich durven uiten	21. Leerlingen zijn grotendeels zelf verantwoordelijk voor hun leren
7. De zorg voor de leerresultaten van de leerling staat primair.	22. Leerlingen leren zich op school en daarbuiten sociaal verantwoordelijk gedragen
8. Leerlingen ontwikkelen democratische waarden	23. Leerlingen leren zich inleven en rekening houden met culturele verschillen
9. Veiligheid door een klimaat van wederzijds begrip en respect	24. Leerlingen werken veel samen en helpen elkaar
10. Regelmatig contact met ouders over hun kind	25. Leerlingen leren de basisregels van fatsoen
11. Leerlingen participeren actief in de besluitvorming op school	26. Leerlingen leren in dialoog met elkaar en met de leraar
12. Leerlingen leren een levensvisie ontwikkelen	27. Leerlingen leren de wereld vanuit verschillende gezichtspunten bekijken
13. Leerlingen worden betrokken bij beslissingen over de lessen	28. Binnen het team kritisch kijken naar de eigen pedagogische visie en praktijk
14. Leerlingen kunnen de gestelde grenzen accepteren	29. Leerlingen leren zorg dragen voor gemeenschappelijkheid
15. Een weldoordachte ordening van de leerstof bepaalt de les	30. ?????

BIJLAGE 6: VRAGENLIJST MEDEWERKERS GUIDO DE BRES

Vragenlijst medewerkers Guido de Bres

Naar aanleiding van: Praktijkonderzoek Gerla Schuurhuis.

Doel: inventariseren professionaliteitopvatting en visie ten aanzien van Passend Onderwijs.

Doelgroep: leerkrachten - begeleiders - leidinggevers - ondersteunend personeel van de Guido de Bres.

Beste collega's,

Uit recent onderzoek blijkt dat de professionaliteitopvattingen van leerkrachten essentieel zijn voor het succesvol vormgeven van Passend Onderwijs. Zij zijn immers de uitvoerders van Passend Onderwijs! Leerkrachten kunnen goed aangeven wat ze wel of niet aankunnen in de begeleiding van kinderen met specifieke onderwijsbehoeften. Daarnaast is het interessant te weten wat leerkrachten nu al kunnen realiseren. Deze vragenlijst wil jou uitdagen om jouw positie te bepalen met betrekking tot Passend Onderwijs.

De vragenlijst maakt deel uit van een praktijkonderzoek dat uitgevoerd wordt op jouw school. Dit onderzoek is erop gericht meer zicht te krijgen op de professionaliteitopvatting van jou. Ook wil het onderzoek inventariseren in hoeverre er draagvlak bestaat ten aanzien van Passend Onderwijs, tegen welke grenzen jij aanloopt en welke ondersteuningsbehoeften jij hebt.

De uitkomsten van deze vragenlijst worden geïnterpreteerd en geïnterpreteerd. Het eindverslag van het praktijkonderzoek wordt ter inzage aan jou aangeboden.

Op basis van de antwoorden die zijn ingevuld, vinden er binnenkort gesprekken plaats. Van deze gesprekken wordt een verslag geschreven. Dit verslag wordt, samen met de antwoorden op de vragenlijsten, verwerkt in het eindverslag. De gegevens zullen anoniem verwerkt worden en er zal vertrouwelijk met de antwoorden worden omgegaan.

De vragenlijst bestaat uit vijf onderdelen. Het eerste deel betreft enige achtergrondgegevens van jou als medewerker van de Guido de Bres. Het tweede deel is gericht op zaken die te maken hebben met Passend Onderwijs. In het derde deel worden vragen gesteld naar aanleiding van zorgleerlingen. Het vierde deel heeft betrekking op jouw behoefte aan informatie en ondersteuning. Tenslotte gaat het vijfde deel over jouw professionaliteitopvatting.

Het invullen van de vragenlijst neemt ongeveer 15 minuten in beslag.

Heel hartelijk bedankt voor jouw inspanningen!

Gerla Schuurhuis-Schra

Deel 1: Algemene vragen

Persoonlijke gegevens

Naam: _____

School: _____

Functie: _____

Vragen omtrent werkplek

Vraag 1: Hoe lang ben je werkzaam in het onderwijs? _____ jaar.

Hoe lang werk je op de Guido de Bres? _____ jaar.

Vraag 2: Aan welke groep(en) geef je les? Hoeveel leerlingen zitten er in de groep?

Groep(en): _____ Aantal leerlingen: _____

Vraag 3: Aan welke groep(en) heb je gedurende je carrière les gegeven? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- ☐ Groep 1 - 2
- ☐ Groep 3
- ☐ Groep 4 - 5
- ☐ Groep 6 - 7 - 8
- ☐ Anders, namelijk: _____

Vraag 4: Welke vooropleiding heb je genoten? Meerdere antwoorden zijn mogelijk.

- ☐ MAVO
- ☐ HAVO
- ☐ Atheneum
- ☐ Gymnasium
- ☐ PABO / PA
- ☐ W.O. Pedagogische Wetenschappen / Psychologie
- ☐ Remedial Teaching
- ☐ Speciaal onderwijs / speciale onderwijszorg
- ☐ Interne Begeleiding
- ☐ Anders: _____

Vraag 5: Hoeveel aanvullende cursussen volg je gemiddeld per jaar? _____

Welke cursussen heb je de afgelopen twee jaar gevolgd?

Vraag 6: Lees je regelmatig vakbladen?

- ☐ Nee
 - ☐ Ja, te weten: _____
-
-

Vraag 7: Hoe vaak heb je gemiddeld per jaar contact met een externe deskundige over individuele leerlingen? _____ keer.
Met betrekking tot welke problematiek heb je contact opgenomen met een externe deskundige?

Deel 2: Vragen gericht op Passend Onderwijs

Dit gedeelte omvat een aantal uitspraken. Met de uitspraken kun je het eens zijn, of oneens. Voor een paar vragen geldt dat ze voor sommige respondenten niet van toepassing zijn. Bijvoorbeeld de uitspraak 'Ik heb het gevoel dat ik de klas goed in de hand heb'; deze uitspraak is waarschijnlijk niet van toepassing voor een aantal respondenten omdat zij niet met de leerlingen werken.

	Eens:	Oneens:	Niet van toepassing:
1. Ik heb het naar mijn zin op deze school.			
2. Ik ben gelukkig met mijn baan.			
3. Ik heb het gevoel dat ik de klas goed in de hand heb.			
4. Beginnende leerkrachten worden op mijn school goed begeleid.			
5. De doelstellingen van het onderwijs moeten uit de leerlingen zelf komen.			
6. Op onze school word je aangemoedigd om nascholing te volgen.			
7. Ik vind dat de maatschappij te veel van het onderwijs verwacht.			
8. Door de werkdruk / stress op school heb ik vaak last van lichamelijke klachten.			
9. Als ik het op school eens minder goed zie zitten, zoek ik steun bij collega's.			
10. Ik vraag me steeds vaker af hoe lang ik het nog zal volhouden in dit beroep.			
11. Ik kan voldoende bepalen hoe mijn klas wordt ingericht.			
12. De inrichting van het schoolgebouw is functioneel.			
13. Ik vind dat ik teveel taken moet opnemen die ik naast mijn hoofdtak moet uitvoeren.			
14. Mijn inspanningen worden voldoende gewaardeerd door de schoolleiding.			
15. Het leerproces moet aansluiten bij wat de individuele leerling al kent en kan.			
16. Ik vind dat mijn job mij voldoende vrije tijd laat.			
17. Bij een gemeenschappelijke taak leeft een			

	gevoel van betrokkenheid met mijn collega's.			
18.	Wanneer ik mijn best doe, dan lukt het me om de moeilijkste leerlingen te laten meewerken.			
19.	De kinderen luisteren naar wat ik zeg.			
20.	Ik krijg te weinig waardering van mijn collega's.			
21.	Passend Onderwijs roept bij mij een positief gevoel op.			
22.	Passend Onderwijs roept bij mij een gevoel van weerstand en / of twijfel op.			
23.	Ik vind dat we op onze school voldoende op de hoogte zijn van elkaars professionaliteit.			
24.	Ik ben op de hoogte van de visie op onderwijs die onze school heeft.			
25.	Iedereen is van harte welkom op onze school.			
26.	De basisschool verwijst geen leerlingen door naar het SBO, maar kan alle leerlingen zelf opvangen.			
27.	Op onze school voelen we ons gezamenlijk verantwoordelijk voor elkaars leerlingen.			
28.	Lesgeven aan zorgleerlingen heeft bijgedragen aan mijn professionele ontwikkeling.			
29.	Zorgleerlingen moeten de mogelijkheid hebben / krijgen om een deel van de tijd buiten de reguliere groep te verblijven.			
30.	Mijn school moet scherp(er) formuleren wanneer een zorgleerling wel / niet kan worden opgevangen.			

Opmerkingen naar aanleiding van de uitspraken:

Uitspraak (nummer): _____

Opmerking: _____

Uitspraak (nummer): _____

Opmerking: _____

Uitspraak (nummer): _____

Opmerking: _____

Deel 3: Vragen naar aanleiding van zorgleerlingen

Iedere leerkracht heeft een aantal leerlingen in de groep die extra aandacht en zorg nodig hebben. Laten we onderscheid maken tussen:

- (I) leerlingen over wie je geen zorgen hebt
- (II) leerlingen over wie je een beetje / af en toe zorgen hebt
- (III) leerlingen over wie je flinke zorgen hebt

Wil je in onderstaande tabel aangeven hoe groot elke groep is? En vervolgens hoe je tegen die groep aankijkt? Het gaat om jouw eigen beleving: hoeveel kinderen passen in (I), (II) en (III)? Als je in meerdere groepen lesgeeft, kies dan één groep uit. Als het om een combinatiegroep gaat, neem dan alle leerlingen samen.

Groep:	(I) geen zorgen	(II) een beetje / af en toe	(III) flinke zorgen
Aantal:			

Over leerlingen uit groep (II) en (III) wil ik graag iets meer weten.

Wat zijn jouw ervaringen met (II) leerlingen over wie je af en toe zorgen hebt? Kun je een voorbeeld geven?

Welke hulp kun je hem of haar bieden?

Welke hulp zou je wel willen bieden, maar is binnen de huidige situatie voor jou niet mogelijk?

Wat zijn jouw ervaringen met (III) leerlingen over wie je flinke zorgen hebt? Kun je een voorbeeld geven?

Welke hulp kun je hem of haar bieden?

Welke hulp zou je wel willen bieden, maar is binnen de huidige situatie voor jou niet mogelijk?

Sommige leerlingen krijgen speciale aandacht, of vallen onder een bijzondere regeling.

Heb je leerlingen met een handelingsplan? Zo ja, hoeveel zijn dat er op dit moment?

Aantal leerlingen: _____

Heb je ook rugzakleerlingen in jouw groep? Zo ja, hoeveel? Van welk cluster?

Aantal leerlingen: _____ met een rugzakje van REC, cluster _____

Heb je leerlingen die buiten de groep / school hulp krijgen (logopedie, remedial teaching, ergotherapie, gezinsondersteuning, etc.)? Zo ja, hoeveel?

Aantal leerlingen: _____ Soort hulp: _____

Aantal leerlingen: _____ Soort hulp: _____

Aantal leerlingen: _____ Soort hulp: _____

Aantal leerlingen: _____ Soort hulp: _____

Deel 4: De behoefte aan informatie en ondersteuning ten aanzien van Passend Onderwijs

Voor het slagen van Passend Onderwijs moet er het een en ander geregeld worden. Hieronder staat een lijst van veel genoemde onderwerpen.

Wil je uit deze lijst *drie onderwerpen* noemen, waaraan volgens jou in elk geval de komende tijd aandacht besteed moet worden? Je mag zelf de lijst aanvullen met een onderwerp, echter: in totaal wordt gevraagd om drie onderwerpen, inclusief de eventueel zelf bedachte onderwerpen.

Kruis drie onderwerpen aan!

- zorgen voor extra handen in de groep (bv een klassenassistent)
- snelle procedures instellen om leerlingen te verwijzen naar speciaal onderwijs
- betere leermiddelen om te differentiëren
- meer gelegenheid krijgen om deskundigen van buiten de school te raadplegen
- bijscholing over specifieke stoornissen
- een soepele samenwerking met jeugdhulpverlening en GGZ
- ondersteuning bij moeilijke ouderbesprekingen
- time-out mogelijkheden voor kinderen met ernstige gedragsproblemen
- een programma voor aanpak van gedragsproblemen door de hele school heen
- remedial teaching
- meer tijd voor individuele instructie
- tijd om regelmatig leerlingen onder schooltijd te bespreken met een (interne) begeleider
- voorkomen dat aandacht voor zorgleerlingen niet ten koste gaat van de groep
- _____
- _____
- _____

Wat roept Passend Onderwijs verder nog bij je op?

Deel 5: Vragen met betrekking tot professionaliteitsopvatting

Dit gedeelte omvat een aantal uitspraken. Met de uitspraken kun je het eens zijn, of oneens. Voor een paar vragen geldt dat ze voor sommige respondenten niet van toepassing zijn. Bijvoorbeeld de uitspraak 'Ik heb behoefte aan deskundigheidsbevordering ten aanzien van de begeleiding van zorgleerlingen'; deze uitspraak is waarschijnlijk voor een aantal respondenten niet van toepassing, omdat zij niet (rechtstreeks) met zorgleerlingen werken.

	Eens:	Oneens:	Niet van toepassing:
1. Ik voel me competent voor mijn job.			
2. Ik heb behoefte aan deskundigheidsbevordering t.a.v. de begeleiding van zorgleerlingen.			
3. Ik heb zicht op wie ik ben als professional.			
4. Ik heb zicht op wat ik kan als professional.			
5. Ik heb een persoonlijke visie op Passend Onderwijs.			
6. Op onze school zijn voldoende middelen om in te zetten bij zorgleerlingen.			
7. Er zijn vaste leerling-besprekingen op onze school.			
8. Er is een vaste procedure op onze school ten aanzien van de omgang met zorgleerlingen.			
9. Onze school kan			

leerlingen met gedragsproblemen zelf opvangen.			
10. Onze school kan leerlingen met didactische problemen zelf opvangen.			
11. Onze school kan leerlingen met een meervoudige problematiek (op gedrags- en leerniveau) opvangen.			
12. Onze school kan iedere leerling met een Leerling Gebonden Financiering opvangen als deze door de ouders aangemeld wordt.			
13. Onze school hanteert een vast model van signaleren - diagnosticeren - hulpverlening - evaluatie bij iedere leerling.			
14. Onze school heeft een beleid welke leerlingen zij kan opvangen en onder welke condities.			
15. Een leerkracht verwijst een leerling meestal naar de RT-er omdat hij zelf geen extra hulp in de groep kan bieden.			
16. Een leerkracht meldt iedere leerling, waarbij hij zich handelingsverlegen voelt, aan bij de IB-er.			
17. De IB-er is verantwoordelijk voor elke bij hem / haar aangemelde leerling.			
18. Ik stel hoge verwachtingen aan mijn leerlingen.			
19. Ik heb behoefte aan collegiale consultatie / co-			

teaching / coaching om zicht te hebben op mijn professionaliteit.			
20. Ik ga uit van de mogelijkheden van de kinderen in plaats van zijn beperkingen.			
21. Ik sta open voor nieuwe inzichten en ontwikkelingen in het onderwijs.			

Omdat schoolbesturen iedere leerling straks een passend onderwijsarrangement moeten bieden, worden scholen aangezet tot het overwegen van de opvang van leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. Dit kan leiden tot vier profielen voor Passend Onderwijs, zoals je die hieronder ziet. Als je behoefte hebt aan een korte uitleg van deze schoolprofielen, dan kun je deze vinden in de bijlage. Voor welk profiel zou jij kiezen? Ik zou kiezen voor:

- ☐ netwerkschool
- ☐ smalle zorgschool
- ☐ brede zorgschool
- ☐ inclusieve school

Tot slot: Naar aanleiding van deze vragenlijst zou de onderzoekster graag gesprekken met jullie willen voeren. Ben je hiertoe bereid? Ja / Nee

Heel hartelijk bedankt voor jullie medewerking!

Gerla Schuurhuis-Schra
 Studente Master SEN: Dynamisch coachen op verschillen

Bijlage

De verschillende schoolprofielen

Omdat scholen binnen Passend Onderwijs een passend onderwijsarrangement moeten gaan bieden, worden ze aangezet om te kiezen voor een schoolprofiel. Deze schoolprofielen zijn ontwikkeld door Sardes (2010). Uitgegaan wordt van vier schoolprofielen, te weten: de netwerkschool, de smalle zorgschool, de brede zorgschool en de inclusieve school. Hieronder volgt een overzicht van de belangrijkste kenmerken van de genoemde schoolprofielen:

- De netwerkschool gaat ervan uit dat alle leerlingen binnen de methode blijven. De leerkrachten zijn niet ingesteld op het onderwijzen van zorgleerlingen. Deze school biedt alleen een basisoniveau van speciale onderwijszorg. Het resultaat hiervan is dat de school voor maximaal een kwart van alle zorgleerlingen adequate onderwijszorg in huis heeft.
- De smalle zorgschool wil er zijn voor alle leerlingen in het dorp of de wijk. Daartoe worden de nodige aanpassingen in de pedagogiek en de didactiek toegepast. Als de onderwijsbehoeften van zorgleerlingen complexer worden, zijn ze beter af op een speciale school, waar meer specialistische hulp kan worden gegeven. Deze scholen kunnen ongeveer een kwart tot de helft van alle zorgleerlingen passende onderwijszorg bieden.
- De brede zorgschool kan veel zorgleerlingen met uiteenlopende onderwijsbehoeften aan. Er worden voortdurend teaminspanningen geleverd om de speciale onderwijszorg up-to-date te houden. Er is substantiële formatie om groepsleerkrachten met zorgleerlingen bij te staan. Een deel van de leerkrachten is getraind in het omgaan met leerlingen met speciale onderwijsbehoeften. De school is in staat om de helft tot driekwart van alle zorgleerlingen passende speciale onderwijszorg te bieden.
- De inclusieve school is er voor alle leerlingen. De leerkrachten zien het als opdracht om alle leerlingen het beste onderwijs en de beste zorg te bieden. De speciale onderwijszorg is een integraal onderdeel van de schoolorganisatie en is onderdeel van de pedagogisch-didactische benadering van de teamleden. De school kan driekwart tot alle zorgleerlingen passende speciale onderwijszorg bieden.

BIJLAGE 7: VOORBEREIDING GESPREKKEN

Doel: verzamelen van informatie over professionaliteitopvattingen en Passend Onderwijs.

Soort gesprek: semigestructureerd interview.

Introductie: Naar aanleiding van de vragenlijst wil ik graag een gesprek met je voeren. Zoals je weet voer ik een praktijkonderzoek uit. Het onderwerp van dit onderzoek is de professionaliteitopvatting van leerkrachten gekoppeld aan Passend Onderwijs. Uit recent onderzoek (uitgevoerd door anderen) is gebleken dat de professionaliteitopvattingen van leerkrachten essentieel zijn voor het succesvol vormgeven van Passend Onderwijs. Ik wil je graag een aantal vragen stellen omtrent jouw professionaliteit en jouw visie op Passend Onderwijs.

Van dit gesprek wordt een verslag geschreven. Dit verslag wordt verwerkt in het eindverslag. De gegevens worden (uiteraard) anoniem verwerkt. Ik zal vertrouwelijk omgaan met jouw antwoorden.

Is de bedoeling van dit gesprek zo voldoende duidelijk?

Vragen:

1. Hoe gaan de leerkrachten van de Guido de Bres om met zorgleerlingen? Welk beleid wordt er gevoerd t.a.v. zorgleerlingen?
2. Hoe ga jij persoonlijk om met zorgleerlingen? Wat zegt de term 'grenzen aan de zorg' jou? Waarin ben jij bekwaam in het handelen m.b.t. ernstige zorgleerlingen? Wat vind jij lastig om voor elkaar te krijgen bij leerlingen waarover jij je ernstig zorgen maakt?
3. Wat is jouw mening over Passend Onderwijs? Aan wat voor informatie m.b.t. Passend Onderwijs heb je behoefte? Ben je op de hoogte van het beleid m.b.t. Passend Onderwijs?
4. Wat is volgens jou het belangrijkste doel van het Passend Onderwijsbeleid? Ben je het in grote lijnen eens met dit reeds in gang gezette beleid? Waarom wel / niet?
5. Hoe zie je jouw rol als leerkracht in de toekomst? Wat denk je dat er **voor jou** gaat veranderen als Passend Onderwijs straks een wettelijke verplichting is?
6. Stel: je maakt je zorgen over een kind, omdat je twijfelt of die past in jouw school, of omdat je twijfelt of je dat kind voldoende kunt bieden. Om wat voor soort leerling gaat het dan? Wil je die leerling globaal omschrijven?
7. De vraag vanuit Passend Onderwijs is dan vervolgens: wat heb je nodig om dit kind zo goed mogelijk te begeleiden? (Te denken valt aan: Specifieke leermaterialen / extra handen in de groep / af en toe een time-out mogelijkheid; Informatie van een deskundige over de aard van de problematiek / studiemogelijkheden om je in deze problematiek te verdiepen; Begeleiding van jezelf in de groep, zoals video interactiebegeleiding, (consultatie) gesprekken, coaching, en dergelijke) Kun je een korte, maar liefst zo concreet mogelijke beschrijving geven? Als ik de leerling (die hierboven is beschreven) goed wil opvangen, heb ik in elk geval nodig:
8. In hoeverre voel jij je verantwoordelijk voor de leerlingen uit andere groepen?
9. Wat verwacht jij van jouw leidinggevenden m.b.t. Passend Onderwijs? En wat m.b.t. het onderwijs dat jij aan jouw groep leerlingen geeft?
10. Hoe denk jij over collegiale coaching? Co-teaching? Onderwijsassistentie?
11. Hoe houdt jij je op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen in het onderwijs? Hoe ontwikkel jij persoonlijk jouw professionaliteit?

Na afloop: bedanken voor het gesprek!